



FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 43

Scranton, Pa., Spalio (October) mėn. 1913 m.

Tomas IV

INTALPA.

Sarpi.	pusl. 1008—1011
Iš Jeremijos. (eilės) <i>Karolis Vairas.</i>	1011—1012
Sunaikintosios Gerybės. <i>Brieux.</i>	1012—1014
Notre Dame de Paris. <i>Victor Hugo.</i>	1014—1016
Evoliucijos Mokslas Paveiksluose. <i>Dennis Hird, M.D.</i>	1017—1020
Mokslas pas Arabus ir šiaip viduramžiuose	1021—1023
Prie Jurės (eilės). <i>Pr. Bajoras.</i>	1023
Šis bei tas iš Chronikos.	1024
Rusų Beletristikos Tėvas. <i>J. Asara.</i>	1025—1026
Caro Nikalojaus I Gadynė	1027—1028
Literatūros Evoliucija. <i>A. S. Mackenzie.</i>	1029—1030

SKAITYKIT IR PLATINKIT SEKANCIUS RASTUS:

LIETUVIŲ TAUTA SENOVĖJE IR ŠIANDIEN, parašė D-ras J. Šliupas. 3 tomai; kožnas po \$1.50, visi 3 tomai.....	\$4.50
LIETUVOS ISTORIJA parašyta Simano Daukan- to, 2 tomu.....	\$3.00
SPĖKA IR MEDEGA — Mokslas apie gamtos įsta- tymus, kaina be apdarų \$1.50 su apdarais	\$2.00
LIETUVOS PASAKOS YVAIRIOS 4 tomai, po \$1.50 vienas, visi 4 tomai.....	\$6.00
BALTRAMIEJAUS NAKTIS istoriška apysaka iš vidurinių amžių, parašė Prosper Merimė, vertė K.Rčk.,.....	75c
INK VIZICIJA arba atpirkimas žmonių nuo šėtono Parašė Kn. V. Dembskis,.....	\$1.25
KANKINTOJAI IR KANKINTINIAI UŽ MOKSLĄ. Kaina.....	\$1.00
IŠ KO KYLA MELAI ir skriaudos žmonijoje? ...	75c
DVYNIAI VAGIŲ, kiekvienas privalo perskatyti šitą Kn. V. Dembskio kningelę.....	25c
TIKRI IR NETIKRI ŠVENTIEJIE, paveikslėlis gyvenimo iš kankintinių ir kankintojų.....	25c
KAIP MASKOLIJA PERSEKIOJA LIETUVĄ. Pagal "L'Oppression Russe en Lithuanie" pa- piešė Kn. V. Dembskis	10c
KAIP GERIAUSIAI LAIDOTI NUMIRĖLĮ Pie- šinys d-ro L. Wehlau, iš angliško išguldė kun. V. Dembskis,	10c
AR VYSKUPAS VALANČIUS NEBUVO VILIU- GIU LIETUVYSTĖS? papiešė kun. V. Dembskis,...	15c
UŽMUŠIMAS CARO ALEKSANDRO II, parašė Jonas Gražys,	15c
MASKOLIŲ NAGUOSE, tikras atsitikimas, atpa- sakotas d-ro J. Šliupo.....	10c
DIEVO PIKTADĖJYTĖ, parašė Sabastijonas Faure,.....	10c
POLITIŠKOJI EKONOMIJA, kas ji ir ko mokina Pagal d-rą J. B. Marchlevskį ir kitus parašė V. K. Račkauskas.....	25c
TABAKAS, kaip jis žmonėms kenkia. LIAUKIME RUKĘ!.....	10c
LIETUVIAI AMERIKOJE sutrauka d-ro J.Šliupo kalbos, laikytos 5 dieną Birželio 1910 m. Čika- gos mieste.....	10c
MAŽOJI ARBA PRUSIŠKOJI LIETUVA 19 šimt- metyje, parašė J. Šliupas "Laisvosios Minties" leidinys.	10c
"ROJUS ir PAŽANGA." Prof. M. Dragomanov. Vertė V. K. Račkauskas. Kaina	35c
LAISVOSIOS MINTIES ALBUMAS	50c

Perkūpiams duodame gerą nuošimtį.

L AISVOJI M INTIS

1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

"LAISVOJI MINTIS" LĖŠUOJA:

Amerikoje: metams	\$2.00	Europoj ir kitose šalyse:	
„ pusei metu	\$1.00	Metams	\$2.50
„ pavienis num.	20c	pusei metu	\$1.25
		pavienis numeris	25c

Išsiųsdink šiandien **Tiktai \$1.00 doleris**Kiekviename lietuviškame name privalo rasti
EDMUNDO STEPONAIČIO RAŠTU KNINGA.

Steponaitis buvo vienas iš pirmųjų mūsų jaunuju rašytoju, kurie duoda mums pradžią grynai literatūros sričiai, kuriu visu pirmiausias tikslas jau nebvien žadinimas tautos, visuomenės sąmonės bet ir gaivinimas, tvėrimas pačios dailiosios mūsų raštijos.

Taji daili poezijos ir prozos rinkini galima gauti tiktai už \$1.00 pas:

AL. STEPONAITIS,
184 Atkins Avenue,
Brooklyn, N. Y.

"LAISVOSIOS MINTIES" KNINGYNE ir visuose kituose kningynuose ir krautuvėse. Reikalaukite visur.

Reikalaujama agentų kiekvienoje Lietuviais apgyventoje vietoje. Uždarbis geras. Klauskit apie sąlygas.

Živatas ir Zaleckas

SANKROVA

INVAIRIU GERIMU

Čia gausi: Ruginės Bourbon degtinės, yvairiu "Brandes" iš Californijos, francužiško vyno ir koniako, itališko, ispaniško, vokiško, vengriško vyno, neišskiriant ir rusiškos VODKOS. Karčiamininkams parduodame visoj Amerikoj ir nusiunčiame greitai ir teisingai. Reikalaudami kokio nors gėrimo, kreipkitės žemiau padėtu antrašu:

Providence Square,

Scranton, Penn'a.

DR E. L. PEET**Specialistas**

Gydome Akių, Ausų, Nosies ir Gerklės ligas.

Išgaminuoja akis ir
PRITAIKO AKINIUS

Providence Square,

North Scranton, Pa.



LAISVOJI MINTIS

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

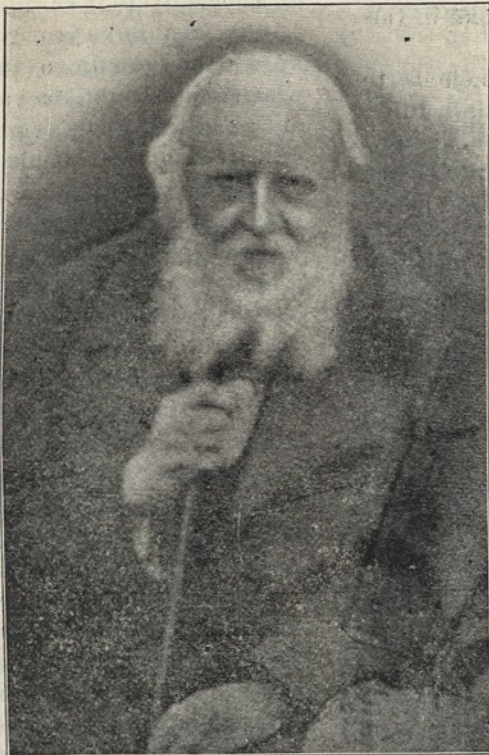
Mėnesinis iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 43

Scranton, Pa., Spalio (October) mėn. 1913 m.

Tomas IV



THEODORAS NORBUTAS.

Lietuviu tautos historikas.

SARPI.

NAUJAI gadynei prasidedant, Italija pagamino tris didžius žmones, beje Machiavelli, Galilei ir Sarpi. Čion mes apsistosime ant pastarojo, kurs su kartybe kovojo už reikalus netik savos tautos, bet ir žmonijos.

Sarpi gimė 1552 m. Turėjo gerą motyną; tėvas, vargingas klėtkininkas, anksti mirė. Jaunasai Sarpi buvo gabus į mokslą, turėjo gerą atmintį, mažai kalbėjo, retai valgė mėsą, ir niekad negirkėjo.

Augo po priežiūra dėdės — kuningo, ir anksti išgilino į thėologiją. Nors gavo veikiai urėdus, jis linkėjo atsidurti Servitų vienuolyne Venecijoje ir ten tapti broliu Pauliumi — Fra Paolo, kaip jį paprastai vadina. Čion jis užsiėmė mokslu su didele pasekme, ir Europoje neilgtrukus jo autoritatė buvo išiuroma, ir jo pažinties jieškojo tokie vyrai, kaip Aquapendentė, Torricelli, Gilbertas iš Colchesterio ir k. Sako, jis buvęs atspėjęs ap linkbėgį kraujo kune, valvas vėnose, veikmę lėlės (jos kontraktilitatę); bet nuo tyro mokslo atitraukė jį valstybinės pareigos.

Jis tyrinėjo socialius klausimus, ir gadyneje torturų jis parėjo į nuomonę, kad baudimo siekiniu turėtų ne kerštas buti, o pataisa žmogaus. Jis mokėjo pažinti žmonių būdą, ir neužilgo jis po kelis syk buvo pasiuntiniu Romoje, kad vatikaną sutaikius su Venecijos respublika. Greitu laiku jis savo zokone užėmė kiltą vietą, ir siuloma buvo jam vyskupija, nors Roma neįtikėdama jo nuolankumui nepatvirtino, ypačiai prisibijodama, kam jis susirašinėja su eretikais Anglijos ir Vokietijos. Tad jis savo celėje Santa-Foscoje toliaus galėjo pasišvęsti tyrinėjimams, nesiskųsdamas, kad nevertingiems žmonėms tenka bažnyčios urėdai; jis ypačiai rinko dokumentus apie svarbiuosius atsitikimus savo gadyneje.

Kaip seniaus, taip dabar popiežiai savinosi vyriausybę ant svietiškosios valdžios. Mat bažnyčioje buvo išsidirbusi dvi pakraipi: thėokratiškoji, po šv Tamo Aquiniečio ir Dominikonų, o vėliau Jezuitų, tikrino, kad popiežiui priguli vyriausioji galybė netik dvasės dalykuose, bet ir šiaip svietiškuose; ir antidespotiškoji, po įtekme Dantės, Jono Paryžiečio, Marsilio iš Padvos ir Raulo Vallos; prie šitų prisidėjo Sarpi, kurs nors giliai religingas vis-gi netikėjo, kad valstija reikalauja buti po bažnyčios kontrole.

Vienu iš centrų tokios kovos buvo Venecija, užsimanti pirklyba ir laivininkyste. Žmonės tikinti, nesigalėjo bent mirdami aprašyti didelius lobius bažnyčiai. Respublikos valdžia gulėjo rankose netiek Dodžės, kiek Senato ir Dumos iš 10 sąnarių, kurie buvo lavus polytikai. Kas gyvena arčiau Romos, tas mažiau jai itiki! Venecijos pasiuntiniai gerai pažinojo Romą ir jos kuriją. Žmonės matė ten popiežiaus sostą nuperkamą (Innocentas VIII), ar užmušėjystėmis įgyjamą (Aleksandras VI); ten nekartą ant sosto sėdėjo žmogžudos (kaip Sixtus IV) ar patvyrkėliai (kaip Leonas

X). Ar stebėtina, kad pasiuntiniai Romą vadina “svieto sutrynu“! Nors žmonės buvo religingi, bet praktikoje nerėmė popiežių užmačias ir nekentė ekkleziastizmo. Viešas mokslas Venecijoje netapo įduotas į kuningų rankas, nė civyliškoji valdžia. Nors bažnyčia grumzdė, Venecija pirkliavo su pagonais ir eretikais, ir skolino piningus ant palukanų; Padvos universitatėje viešpatavo laisvė. Venecija nepersekiojo Žydų, Graikų, Muamedonų nė protestantų. Spausdinamos buvo kningos, kurios kitur buvo bažnyčios uždraustos.

Liaudis vis-gi buvo religinga, ir už savo nuodėmes ant mirties patalo užrašydavo kuningams didelius lobius, taip kad ¼ dalis lobijų priklausė bažnyčiai, kuri žinoma jokių mokesčių nemokėjo. Galiaus prisiėjo tokius užrašus stabdyti, kas bažnyčiai labai nepatiko. Vienuolynai vėl daug vyrų ir moterų pavyliodavo, siaurindami tarnystę valstijos. Senatas nusprendė, kad neleis daugiaus steigti vienuolynus be valstybės patvirtinimo. Pasitaikė, kad valdžia apkalino du vienuoliu už žmogžudystę ir sužagimą mergų.

To viso buvo jau gana, kad popiežius Povilas V, kurs manė nuo dievo turįs tiesą visu svietu valdyti, užsigėistų respublikos vadus iškeikti ir mesti interdiktą ant šalies. Ant kelių prieš jį lenkėsi Prancuzija ir Hispanija; ar-gi nenusilenkus Venecija?

Bažnyčia tuomlaik buvo atsilikusi, bent iš dviejų atžvilgių: viena, ji palaikė torturas įstatymų proceduroje, ypačiai prieš eretikus ir raganas; antra, už prasi-kaltimus prieš bažnyčią ji baudė kaltus drauge su nekaltais, iškeikdama kartais visą tautą.... Veneciėnams tuomet interdiktas buvo be abejonės rupesties dalyku: liaudis negaus sakramentų, laivus jų gaudys kitos tautos ir turtus grobs, o ko visi dar susilaukti galės po mirties?! Kas reikia daryti?

Senatas klausia Sarpio patarimo. Tas patarė du dalyku: 1) neleisti, kad paskelbta taptų popiežiaus bullė Venecijoje, ir 2) parengti atsišaukimą į busimą bažnyčios konciliumą.

Senatas apstatė miestą policija; kuningams ir vienuoliams uždraudė nuo popiežiaus priimti bent kokį raštą. Kas neklausė, tam gresė mirtis arba bent kalėjimas. Jezuitai, Theatinai ir Kapucinai, kurie norėjo priešgyniauti, tapo iš respublikos išvyti.

Žinoma, pasipylė prieš respubliką visokie rašiniai, ypačiai kardinolų Bellarmino ir Baroniaus. Bet Sarpi vienas atsikirto prieš visus: per dodžę pagarsino svietui, kad Veneciėnai pasilieka, kaip buvę, sunais bažnyčios, bet kad jų dodžė yra “viešpats, kurs, svietiškuose dalykuose, nepripažįsta jokio viršininko išskyrus dievo majestotą“. Popiežius nieko nepesė! Venecija tik viename dalyke nusileidė: išdavė anuodu vienuoliu, kurie už piktadarystą buvo atsiderę kalėjime.

Venecijai nenusilenkus, vėliaus tapat padarė Hispanija, Sabaudijos valdymierai Turine, net tokia Luk-

ka! Svetas pamatė, kaip silpnas yra Vatikanas kaip polytiška galybė. Popiežius aprimo, ir rupinosi praturtinti savo šeimyną — giminaičius.

Senatas Sarpui siulė dideles dovanas, bet Sarpis priėmė tik titulą: „Venecijos thėologo“. Už tai popiežius jo baisiai neapkentė, ir spalių mėn. 1607 m. pasiuntė slaptakovius, kad jį nudurtų. Tiejie rods pas Santa-Foscus tiltą uždavė Sarpui peiliais 15 smugių gerklėn ir galvon, bet vienuolis po ilgesnio gydymosi pasveiko: mat peiliai nebuvo užnuodinti! Už tai žmogžudos Romoje negavo pažadėto atlyginimo...

Sarpį gi visur mylėjo ir dovanas siulė, bet jis dovanų neėmė, tik prašė klištoriuje šoninius vartelius įtaisyti, kad be pavojaus galėtų lankytiesi dodžės palociuje. Ir Romon jį dabar kvietė, žadėjo net garbės guodas; bet jis atsimindamas likimą Giordano Bruno, Fra Fulgenzio Manfredi, archidiakono Ribetti, nė iš vietos nekrustelėjo. Ažuot keliauti Romon, jis rašė raštus, platinamas doktriną, kad valstija teisotai yra neprikusminga nuo bažnyčios. Negalėdama kenkti, Roma liepė nupiešti abrožą, parodantį, kaip Sarpis raitosi po pragaro liepsnas už tai, kad jis nepaklausė šv. tėvo... Dar 1608 m. jis parengė „Historiją ginčų tarp popiežiaus Povilo V ir Venecijos“ ir nuo to laiko popiežių interdiktai mažai begresė tautoms.

1610 m. Sarpis išleidė „Historiją bažnytinių beneficijų“, kur parodė, kaip dideli lobiai tapo paglemžti per bažnyčią ir kaip juos galima butų ir kaip reikia sunaudoti geresniems siekiams. Tik 19-me šimtmetyje, Sarpio paduotos reformos tapo įvesdintos katalikiškose šalyse.

1611 m. jis apskelbė veikalą apie Inkviziciją Venecijoje ir sukėlė inkvizicijos neapkentimą, taip kad ji nepoiligam panaikinta tapo.

1615 m. išėjo kninga apie Tiesas Sanktuariumo, kur atrodyta tapo bjauri systėma apgynėjimo piktadarystos per priglaudimą piktadarių. Tą kningą labai gyrė Hugo Grotius. Kitoje kningoje apie Nepaliečianybę Kuningijos Sarpis atrodė, kad valstybė negali tikėtiesi, idant bažnyčia baustų prasikalstančius kunigus. Ir kriminaliuose dalykuose dingo Europoje skirtumas tarp kunigų luomos ir šiaip žmonių.

Kitas Sarpio veikalas, apie Auklėjimą, kokį teikė Jezuitai, atrodė, kad Jezuitai išmokina „vaikus neklausyti tėvų, ukėsus nemylėti savo šalį, ir pavaldinius nepildyti pareigų saviems valdymierams“. Jezuitų mokiniai nualkinti ir nublyškę išeina iš mokyklų niekam netikusiais, vien tik įrankiais bažnyčios.

Visi minėtieji veikalai padarė gilią įspaudą Europoje, ir visur Sarpį pripažino nemenku netik istoriku, bet ir valstijos vyru. Bet 1619 m. išėjo veikalas, kurs dar labiausiai padrebino žmoniją, tai buvo Historija Tridentiško koncilio. Sarpis pažinojo daugelį žmonių ten dalyvavusių ir jis gerai juos nupiešė; taip pat jis

puikiai nupiešė, kaip valstijos stengėsi atsimesti nuo popiežijos, o įsteigti tautiškas bažnyčias, ir kaip Layanėz spyrėsi prieš tai vis, kokios ten intrigos buvo daromos ir t. t. Tai buvo baisus smugis Vatikanui, kurs dar šiadien yra atjaučiamas. Kad užbėgus kningos įtekmei, Jezuitas Pallavicini parašė priešrašį, bet tai nieko negelbėjo. Teisybę neuždengsi! Tarp kitų dalykų, gražiai aprašyta tapo diskusija apie „Limbo“, vietą, kur eina po mirties nekrikštytieji vaikai. Sarpis, nors rašė sausai, tačiau humoro netruko. Budas jo rašymo panėši į Tacito, ir jis užsipelnęs yra pagyrimus Gibbono ir Rankės. Kninga tapo išguldyta į kitas kalbas ir svetias pamatė, kiek „šventoji dvasė rodo kelią bažnyčios konciliams“. Ar tame konciliume buvo perstatoma universalė bažnyčia, parodo skaitlinės: itališkų vyskupų buvo 187, iš kitų šalių — 81!

Kaip vėliaus Voltaire, taip savame laike Sarpis didelę propagandą darė savo laiškais, ir tame rašinėjime jis panėši į Amerikos valstybės vyrą Tamą Jeffersoną. Jis užgavo netik reikalus savos šalies, bet lukšteno polytiškas ir religiškas užduotis savo gadynės, ir akylai sekė plėtojimąsi fiziškųjų mokslų. Rusėiuose svastyuose netruksta gero humoro, ypačiai kur Sarpis šneka apie nedorumą jezuitizmo ir ultramontinizmo. Sarpis susirašinėjo su Galilei, Bacon'u, Grotiumi ir Mornay, Salmasiu ir Casaubonu, De Thou ir H. Wottonu, vyskupu Bedelliu ir Vossiu, S. Contarini ir daugeliu kitu kiltų vyrų.

Tarp kitų išsitarimų, patraukia atydą šitasai: „Melo niekuomet nepasakau, o teisybę ne kiekvienam“. Sarpis, apspiestas pavoju iš visų pusių, juk ir turėjo būti atsargus. Neprieteliai mėgino jį pagauti, užmušti, nuodinti, apšmeižti, nusivyloti Romon ar bent atiduoti rankosna inkvizicijos. Bet viskas veltui nuėjo. O jeigu butų patekęs rankosna nedraugu, tai jis visados nešiojo-i nuodus, kad užbaigus gyvastį be nereikalinių kančių.

Jis toliaus sau triusė vienuolyne Santa-Foscus, nesirupino užsipuldinėjimais neprietelių, buvo linksmus ir viežlyvas. Jis labai panėšėjo į Melanchthoną, bet tikybos savo neatmainė. Taip jis gyveno iki 1623 m., ir pasimirė ramybėje. Paskutinėje valandoje jis meldėsi už Veneciją ir mirė ištaraęs: „Esto perpetua!“

Manytum, kad su Sarpio mirėia pasibaigė jo kova už dorybę ir išmintį. Ne! Parėjo bjaurių-biauriausieji užsipuolimai ant jo. Mes jau žinome, kad nuo respublikos Sarpis dovanų nepriiminėjo. Jam mirus, respublika nutarė pastatyti paminklą. Vatikanas tai išgirdęs, grasino Sarpį iškeikti kaipo eretiką. Respublika, kad išvengus to nesmagumo, susilaikė. Kad 1719 m. rengtasi naujai išleisti Sarpio veikalus, Roma pasiuntė Tėvą Bertollį, kurs nupirko visas kningas, ir taip rodėsi, kad pavojus perėjo.

Į tris metus vėliaus, pertaisant Servitų bažnyčią,

tapo atrastas lavonas Fra Paolo beveik nesugedęs, ypačiai ženklai ant veido buvo likę nuo žmogžudų smugių, ir viena dievotė (El. Gabrielli) net liudijo, kad ji pagijusi, besimelsdama, prie numirėlio liekanų. Tad jis, Sarpi, šventas! Romos tėvai (Gennari) rupinosi dabar mesti abejonę apie tikrumą kuno, kurs dabar "negalėjo buti kunu Tėvo Povilo, nėra jo dušia ir kunas esti pragare". Bet ant nelaimės, kuną naujai palaidojant, vienuoliai į karstą idėjo užrašus ir žodžius iš 109-tos psalmės: "Maledicent illi, et Tu benedicas" (Tegul jie piktžodžiauja, o Tu laimink!). Inkvizicija reikalavo persekiojimo tų, kurie parašą padėjo, bet popiežius Innocentas XIII persekiojimus atidėjo, tik tobyltaitė Gabrielli'ės tapo prašalinta, sulyg Tėvo Bertollio reikalavimo.

Dabar parupo Inkvizicijai Sarpio kunas sumaišyti su kitais, kad jo niekas neatžintų. Bet vis-gi vienas iš Venecijos dumininkų karstą idėjo "pagarbos užrašą", kad tai esąs kunas "vyro" mokyto visuose moksluose. Užrašas ant prastos popieros. Bet kam jis reikėjo idėti?! Galiausiai Venecija išgujo Tėvą Bertolli, kurs už sufalšavimą parašo Venecijos teismo raštininko tapo Paduoje pagautas, ir dabar atsidurė kalėjime.

1871 m. vienuolis Vaerini užsimanė apšmeižti atmintį Sarpio ir parašė pilną melų biographiją. Bet Veneciėnai patupdė jį už tai kalėjiman, o jo kningą uždraudė.

Kad vėliaus respublika pateko Austrijos rankosna, tai 1803 m. archikuningas Ferrari iš Mantuos, prisidėgęs vardu seniai mirusio Anciros archivyškupo Fontanini'o, išleidė pramanytus Sarpio laiškus, kur jis užtauraujas veidmainystą ir šaldriškumą. Kuningai, žinoma, piatino tą raštपालaikį, kaip tik mokėdami. Bet direktorius Venecijos archyvų atidengė klastą, ir parodė, kad tai buvo pamėgdžiojimas senesnio, Vaerinio darbo. Žmonės tužo ant kuningų ir popiežiaus apgaulio, ir vardas Fra Paolo dabar labiausiai išmigo omenin mylėtojų teisybės ir laisvės.

Liekanos Sarpio negalėjo gauti ramybės. Šešis kartus laidojo ir vėl vietą laidojimo mainė, iki galiausiai dauguma Veneciėnų nebežinojo, kur jo lavonas guli. Liko tik jo paveikslas Dodžės kningyne. Galiausiai prieš kuningų norą, nutarta palaidoti jį ant salos San Michele, kur laidojami yra kultieji Veneciėnai. Popiežius Gregoras XVI priešinosi. Vienuoliai naikino net akmenį ant kapo Fra Paolo ir jo kuno liekanas butų išmėtę į laguną ar kitur, jeigu ne didelis, sunkus akmeninis sarkofagas (karstas), ir jeigu galiausiai Italijos karalius nebutų leteną uždėjęs ant persekiojimo žmogaus net po mirties.

Bet kur dingo paminklas? Iš pradžių su drova pastatė biustą Fra Paolo dodžių palociuje, kitą — ant Pinciškio kalno Romoje. Vis dar žmonės baimyjos neapikantos Romos Vatikano, kurs neskupėjo šmeižimų.

Čion užmetinėjo dabar, kad Fra Paolo buvęs hypokritu ir kad jis, protestantas širdyje, norėjęs palaidoti katalikų tikėjimą: mat jis susirašinėjo su protestantais, jis — pasak Linckh'o — reikalavęs reformų ir pats buvęs linkęs prie Protestantų methodos, nors protestantas Diodati ir Sarpio tautiečiai tikrina jį niekuomet neketinūs atsiskirti nuo savos bažnyčios. Aišku yra, kad Sarpi kaipo valstybės vyras žinojo gerai, juog ne Venecijoje galėjo protestantizmas vešėti, ir juog įvesdinus ten protestantizmą, tik Vatikanas ir Hispanija tebutų galėję pasinaudoti. Ir Anglijoje protestantizmas juk tik riaušes kėlė, Netherlanduose sukurstė skerdynes, Vokietijoje Liuteronai ir Kalvyniškiečiai vieni kitus edė ir smaugė, o jų idealu buvo Carpov, kurs, bibliją skaitęs bent 50 kartų, nesiliove raganas naikinti ir torturas platinti. Aišku yra, kad, kaip katalikas Cantú tikrina, Sarpi buvo katalikas ir patriotas, ginantis savo šali nuo užmačių Vatikano ir Hispanijos.

Darė jam kitą priekaištą. Jis mokinę Venecijos valdžią, kaip geriausiai liaudį valdyti, kad respubliką užlaikius, ir tikrines: valdžios žodį reikia išlaikyti, nėra to žodžio sulaužymas brangiai atsieina. Jeigu nepildysi syki, kas tikės kitam žadėjimui? Jeigu butų reikalas, tegul valdžia panaudojanti nuodus, slaptakovius ir t. t. Čion aiškus yra Macchiavelli'o mokinimas, ir jeigu Sarpi iš tikrųjų butų taip manęs, tai kas jis buvo daugiau kaip sunus savos gadybės? Juk tik vėliaus Grotius savo veikalu *De jure belli ac pacis* pervesdino mandagesnę methodą kariavimo. O dabar ėjosi apginti Veneciją nuo tokių baisunų kaip Vatikanas ir Hispanija... Bet nėra atrodymų, kad Fra Paolo taip butų rašęs; greičiausiai leistina, kad toks Casale, norėdamas suteršti Sarpio atmintį, pakišęs yra tokį veikalą anojo vardu. Tad be reikalo vadina Sarpi "nelabu kuningą", kurs "neapkentė Vatikano užtai, kad jį neiškėlė į vyskupus"; juk jis draugavo su bažnytiniškais, kaip šv. Karolis Boromeo ir Bellarmini; valstybės vyrais, kaip L. Donato ir Morosini; mokslinčiais, kaip Galilei, Aquapendente, ir Battista Porta, ir su kitų šalių gerbtiniais vyrais, kaip Wotton, Bedell, ir Gilbertu iš Anglijos, Morney ir Asselineau Prancuzijoje, ir daugeliu kitų, kurie gerbė jį ir neskundė klastystose ar budo nužmume.

"Tad nežiurint į apšmeižas, įsikasčiavimus, ir varžymąsi — o labiausiai dėlei jų — patriotiškas sukrutimas naujos Italijos monarchijos dabar tapo nebeatstovėtinu. Jis perbėgo Italiją; bet tai buvo daug daugiau negu vilnis liaudies geidulių. Tai buvo rezultatas gilaus jausmo, pasiremiančio patriotizmu ir žmonybės meile: to paties jausmo, kurs patiekė, nežiurint į tolygų priešgynumą, puikią statuvą Giordanui Bruno ant Campo dei Fiori Romoje, ant vietos, kur jis tapo sudegintas, ir kurs papuošė ją medaliais aštuonetas kitų kankintinių iš dėkos kuninginės neapikantos.

“Taip tad parėjo, kad 1892 m., beje 270 metų po to, kaip kad buvo nutarta buvę, iškilo statuva — Povilui Sarpiniui — ant rinkos Santa Fosca Venecijoje, kur jis buvo paliktas buvęs kaipo nebgyvas per Romiškų žmogžudus. Ten ji stovi, grakšti ir nušvitusi: paminklas patriotizmo ir išminties, kaipo vertinga užmokestis tam, kurs, tarp dvasiškų kekšininkų ir iškilmingų klasatorių, stovėjo kaipo tikras vyras, didžiausias savoje gadyneje — vienas iš didžiausiųjų visose gadyne — garbė Venecijai, Italijai, universalei bažnyčiai, ir Žmonijai“ (A. D. White).—

Ar matai, skaitytojai, kaip Romos bažnyčia gerbia tuos, kurie jos galybei ragus aplaužo, o skelbia teisybę ir laisvę? Pamintyk, ir neužmiršk, kad ir pas mus tas pats darbas daromas yra, kaip Lietuvoje taip Amerikoje.

IŠ JEREMIJOS.

(VIII. 6, 7, 10).

I.

Matau aš — žiurėdam's, matydam's — girdžiu:
Tikros jie teisybės negali mokinti.

Jų tarpe nė vieno aš rasti negaliu,
Kas nori savyj' nelabumą pažinti,
Kas tartų sau: “ką gi tačiaus aš darau?”
Aš tokio žmogaus tarpe jų nematau!

Juk paukščiai, ir tie juk daboja laikus.
Ir geršė, ir kregždė, ir gandrai, kurklelis —
Visi jie numano kelionės takus.

Jie žino, kur tinkamos lėkti jiems šalys.
O žmonės? A, žmonės neb'teko žinios,
Nė noro, kad grįžt' prie teisybės šventos!

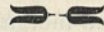
Aš jųjų pačias to-gi-dėl svetimiems,
Kad svetpatalautų, nuvedęs paduosiu.
Dirvas jų pavesiu jų priešams žiauriems,
Patiems — vergijos aš gulyklą paklošiu.
Jie patį iškrypo iš kelio tiesos,
Iškrypę, kitus dar mokina klaidos.

Visi jie paklydo, iškrypo visai,
Be amžiaus skirtumo, maži ir didieji,
Mokytojai jų, pravašai, kuningai,
Imčiai paklydimo, žemi ir augštieji.
Ramindamies' šaukia: “Ramybė visiems!”
O patį sudrumzdžia ramybę žmonėms.

Todėl jie nukaitę sarmatoj stovės,
Kam tiek jie bjaurybių pasauliui pridarė,
Delko jie vienybėj' nematė garbės,
Kodėl gi šalin jie teisybę pavarė.
Visi jie paniekos gulton tur sugult',
O kerštui ateinant — lyg vienas prapult'!...

.....
.....

Man gaila, širdingai man gaila,
Kad mano tauta yra taip pateriota.
Delto-gi verkiu ir dejuoju...
Kad kas Sileade mosties jai atneštų,
Ar žynį prirodyt' galėtų!



Kodėl-gi dukrelė žmonių, tauta, nepasveiksta?...

II.

Ak, kad gaspadą aš tyruos' turėčiau!
Traukčiau aš, savo čion brolius palikęs,
Traukčiau šalin aš nuo jų!

Nieko juk tyro pas juos nebeliko. —
Jie — moterystės vyliugių kaimenė...
Jie — nedorybių pulkai.

Melą tik šaudo jie savo liežiuviais,
Pačią nevalę jie žemėj' tedaro,
Jie neb'pažįsta tiesos.

Iš nelabumo jie ein nelabuman.
Draugas jau draugui neb'gali tikėti.
Nēr jau dorybės pas juos.

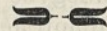
Brolis po kojų pasimina brolių,
Prietelis prieteliui rengia nelaimę,
Viens išdavimas visur!

Artimas draugas, klastoj' susirangęs,
Tiesą paminę vien melą kartoja,
Kad tik kaip broliui užkenkus!

Čion jie mokinas' vien's kitą prigauti,
Tankiai net širsta, jai jiems nepasisek'
Elgties blogiau ir pikčiau...

Burnos jų gražios mielai pabyluoja,
Artimui savo švelnučiai meluoja,
Gi širdis tik tyko progos!...

Ak! kad gaspadą aš tyruos' turėčiau!...
Traukčiau aš, savo čion brolius palikęs,
Traukčiau šalin aš nuo jų!...



III.

Guli ant žemės ir tyl' iš tužbos
Sunkiai paliegius' Siono duktė,
Galvą pilkais pelenais apibėrus,
Žakais sau kuno nuogybę pridengus?...

Nušiminė dukros Jeruzalės,
Ir galvą nuleido žemyn.

Kuone išsiverkiau savo akis,
Net mano kunas vaitoja: “sunku!”
Kepenos mano iškrito ant žemės,
Matant, kaip vargsta brangioji dukrelė,
Begirdint vaitojimą skadųjį,
Bematant gyvasias žaizdas.

Alpsta ant miesto tuščiųjų gatvių
 Žindomi kudikiai, alpsta, vaitoj'.
 Augyves savo silpnai jie užklausia:
 "Duonos gal turite? Kur-gi yr' vynas?"
 Ant augyvių rankų jie merdėja,
 Tartum sužeisti mirtinai.

Ak tu, brangioji, mieloji dukte!
 Ak, mylimoji Siono merga!
 Kam aš tave begalėčiau prilygint?
 Kam beprilygint', kad tau palengvėtų?
 Ak tu, mylimoji Jeruzale,
 Tu — vargšė, Siono duktė!

Liustančią trokščiau palinksmint' tave,
 Skausmą sumažint žaizdų kruvinų.
 Tavo žaizda — didumu nei tos jūros!
 Nėr kas pagydo, nėr kas ramina...
 Ak tu, mylimoji Jeruzale!
 Tu — vargšė, Siono duktė!

.....

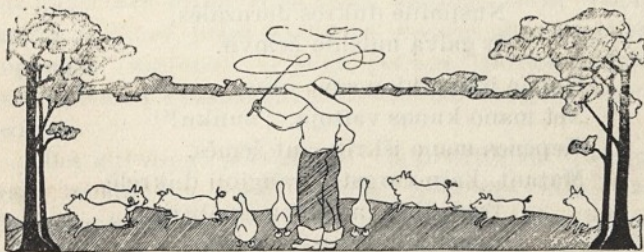
Eidam's pro šalį kas-vienas, (visi),
 Švilpia akysun tau, švilpia veidan.
 Galvą pakraipo, stebisi, klausia:
 "Beg' tai tas miestas, kurį męs godojom?
 "Beg' apie jį tai sakyta, — gražiausijį
 Esantį?... Juom juk gērėjos' pasaulis!"
 Priešai gi tavo iššvilpin' tave,
 Tavo veidan pažiurėję kvatoj'.
 Rodo iššiepę dantis ir nudžiunga:
 "Čeba! Męs jį sugaišinom ant amžių!
 Štai ši diena, ką norėjom' išvysti!
 Gavom', ko geidėm', sulaukėm, ko laukėm!'

.....

Guli ant žemės ir tyl' iš tužbos
 Sunkiai paliegus' Siono duktė,
 Galvą pilkais pelenais apibėrus',
 Žakais sau kuno nuogybę pridengus'...
 Ak tu, mylimoji Jeruzale,
 Tu — vargšė, Siono duktė!...

1912. II. 2—3.

KAROLIS VAIRAS.



BRIEUX.

Sunaikintosios Gerybės.

(“LES AVARIE’S”. PAGAL JOHN POLLACK’O
 “DAMAGED GOODS” “LAISVAJAI MINČIAI”
 vertė Karolis Vairas.)

(Žiurék “L. M.” No. 42)

JURGIS. Delko taip?

DAKTARAS. Nesa tam tikrame amžiuje jos visos
 turi užmokėti savo maitą. Gražiausi pasaulyje mergai-
 tės gali duoti visa tai, ką ji turi, o ne tai, ko jau nebe-
 turi. Štai ką turi pasakyti savo sunui.

JURGIS. Ar tamsta manai, kad aš galiu turėti vai-
 kus?

DAKTARAS. Žinoma.

JURGIS. Sveikus?

DAKTARAS. Kuosveikiausius. Atkartoju: jei tam-
 sta tinkamai ir protingai dabosi save per tam tikrą lai-
 ką, tai visai neturi ko bijoties.

JURGIS. Argi tai tiesa?

DAKTARAS. Devynsdešimt devyni iš šimto.

JURGIS. Tai aš galėsiu ir apsivesti?

DAKTARAS. Taip, galėsi apsivesti.

JURGIS. Ar tamsta neprigaudinėji manęs? Ar ne
 melagingą man rodai viltį? Tamsta to nedarytum... O
 kaip greit aš galėsiu apsivesti?

DAKTARAS. Už trijų—keturių metų.

JURGIS. Ką? Už trijų — keturių metų? Ne ank-
 sčiau?

DAKTARAS. Ne anksčiau,

JURGIS. Delko? Ar visą tą laiką aš turėsiu sirgti?
 Juk tamsta tik ką sakei...

DAKTARAS. Liga nebus daugiau pavojinga tam-
 stai pačiam, bet tamsta pats busi pavojingas kitiems.

JURGIS. Bet, daktare, aš turiu apsivesti už mė-
 nesio.

DAKTARAS. Negalimas dalykas.

JURGIS. Aš negaliu kitaip! Kontraktas jau pa-
 gamintas, užsakai jau išėjo. Aš daviau žodį.

DAKTARAS. Štai tau gražus ligonis! Valandėlė
 prieš tai mislijo apie revolverį, o dabar sakosi noris už
 mėnesio apsivesti!

JURGIS. Bet aš turiu tai padaryti.

DAKTARAS. Aš gi uždraudžiu tamstai.

JURGIS. Tamsta negali tai sakyti rimtai. Jei ta
 liga nėra toki, kaip aš ją sau atvaizdinau, ir jei aš galiu
 pasveikti, tai aš nesižudysiu. Jei aš nenusižudysiu, tai
 aš privalau gyventi kaip paprasta. Aš būtinai turiu
 dalaikyti savo žodį: aš turin apsivesti.

DAKTARAS. Ne!

JURGIS. Jei mano sužiedotuvės iširtų, tai būtų tikra nelaimė. Tamsta taip kalbi apie tai delto, kad nežinai. Aš nenorėjau vesti, aš jau sakiau tamstai — aš jau turiu beveik kitą savo šeimyną; vaikai neišpasakytai mane myli. Prie šito žingsnio pastumė mane mano sena teta, kuriai priklauso visa savastis. Beto, ir motina nori, kad tvirčiau, kaip ji pati sako, apsigyvenčiau. Vienintėlis dalykas, kurio ji trokšta, — tai pamatyti savo anuką arba anukę ir ji bent dvidešimtį sykių per dieną peršneka klausdama pati savęs, ar sulauks tos dienos, ar ne. Kaip tik tas klausimas iškilo, ji jau apie nieką kitą ir nemislija, tai likosi jos gyvenimo gražiuoju sapnu. Pagaliaus aš pasakiau jau, kad myliu Henrietą. Jei aš dabar pasitraukčiau atgal, mano motina numirtų iš susikrimitimo, o teta atstumtų mane nuo paveldybos. Ir tai da ne viskas. Tamsta nežinai busimojo mano uošvio budo. Jis yra žmogus paprastų, bet tyrų senovės pažvalgų, o jo temperamentas tikrai velnioniškas. Kas svarbiausia, jis begalo myli savo dukterį. Taigi visa tai man labai brangiai apsieitų, užtikrinu tamstą. Jis pašauktų mane prie atskaitos — aš nežinau, kas tuokart galėtų atsitikti. Tad štai, mano motinos sveikata, mano tetos turtas, mano ateitis, mano geras vardas, gal buti ir mano gyvastis, viskas pavojuje! Prie to viso, aš sakau tamstai, kad aš daviau savo žodį.

DAKTARAS. Privalai atsiimti savo žodį atgal.

JURGIS. Gerai, jei tamsta to taip reikalauji, — bet tai nėra galima, nes aš negaliu atsiimti savo parašo ant kontrakto, kuriuo už dviejų mėnesių įgyiu notaro urėdą.

DAKTARAS. Visa tai...

JURGIS. Tamsta nenori pasakyti, kad aš buvau neišmintingas, jei nepasinaudojau savo pačios pasoga pirm apsieviant...

DAKTARAS. Visi tie dalykai man yra svetimi. Aš esmi gydytojas, daugiau niekas, taip, tik gydytojas. Aš galiu tamstai tiek tik pasakyti: jei tamsta apsievėsi pirm, negu sukaks tris ar keturi metai, tamsta busi kriminalistas.

JURGIS. Ne, ne! Tamsta esi daugiau, negu gydytojas: tamsta esi taipgi ir išpažinties klausytojas. Tamsta esi ne tiktai mokslo žmogus. Tamsta negali observuoti mane lyg kokį šiaip daigtą savo laboratorijoje ir pasakyti: "tamsta turi tai ir tai, mokslas sako taip ir taip. Dabar gi pamiršk save!" Mano visa gyvastis priklauso nuo jų. Tamsta turi mane išklausyti: kada tamsta žinosi viską, tai suprasi visą mano padėjimą ir rasi būdą, kad pagydyti mane vieno mėnesio laike.

DAKTARAS. Aš galiu atkartotinai sakyti tamstai, kad tokių vaistų visiškai nėra. Negalima užtikrinančiai pasakyti — kiek tai užtikrinimas yra galimas — tamstą esant sveiku pirm, negu praeis tris ar keturi metai.

JURGIS. Bet tamsta privalai surasti tokius vaistus. Klausykite, ką aš dar pasakysiu: jei aš neapsiveisiu, aš negausiu pasogos. Teikis tatai pasakyti man, kaipgi aš tuokart galėsiu išpildyti kontraktą, ant kurio daviau savo parašą?

DAKTARAS. Oh, jei tai toks klausimas, — tai lengvai galima int jį atsakyti. Ir štai kokį kelią nurodysiu tamstai. Susidėk su kokiu nors turtingu žmogum, viską daryk, kad įgytum jo užsitikėjimą, o kada tai atsieksi, apvogk jį visiškai.

JURGIS. Aš nesmi pasiryžęs išjuokimus klausyti.

DAKTARAS. Aš ir neišjuokiu tamstos. Apvogti tą žmogų, pagaliaus ir nužudyti jį, — nebus didesniu prasižengimu, kaip tai, jei tamsta vesi jauną, padorią ir turtingą mergaitę. Jei taip padarysi, tai pastatysi ją į baisiausį pavojų: ji užsikrės tamstos liga.

JURGIS. Baisiausį pavojų?

DAKTARAS. Taip, baisiausį, ir pati mirtis nėra baisesnė už jį.

JURGIS. Bet tamsta tik-ką sakei man...

DAKTARAS. Aš da ne viską tamstai pasakiau. Toji liga, nors ji ir visai būtų užgniaužta, užsilieka po paviršiu ir laukia progos vėl išsiveržti. Imant viską atidžion, yra labai svarbu apsižiūrėti, kad nedasileisti nešlovės ir neišstatyti pavojui moteriškės sveikatos, norint išsisaugoti kadir didžiausių nesmagumų.

JURGIS. Bėt ar tai tikra, kad ji gali užsikrėsti?

DAKTARAS. Ir su geriausiais tikslais aš nenoriu tamstai meluoti. Ne, tai nėra visiškai tikra. Tai yra galima. Yra da kas, ką aš noriu tamstai pasakyti. Musų vaistai nėra neklaidingi. Kaikuriuose atsitikimuose, — rods nedaug tokių yra, gal penki iš šimto, — jie nieko neveikia. Tamsta gali būti toli nelaimingoji išimtis, arba gal ir tamstos pati. Šitame atsitikime — aš panaudosiu tamstos paties tik ką panaudotą išsireikimą — šitame atsitikime pasekmės būtų begalo baisios.

JURGIS. Patarkit man, kas daryti?

DAKTARAS. Vienintėlis mano patarimas, kokį galiu duoti, nesiženk! Darydamas tai, tamsta užsitrauki ant savęs atsakomybę. Gal buti kad atmokėjimas neįvyks; bet vienkart su tuo tamstos skolintojas gali ateiti netikėtai, po ilgai pertraukai, dideliai brutališkai. Eikš, eikš! Tamsta esi biznio žmogus. Jungtuvės yra tai kontraktas. Jei tamsta vesi nieko nesakydamas, tai tamsta duosi užtikrinimą sulig gerybių, kurios, kaip pats žinai, yra blogos. Ar taip išsireiškima? Tai būtų apgavystė, kurią įstatymai turėtų bausti.

JURGIS. Bet kas man belieka daryti?

DAKTARAS. Eik pas savo uošvį ir pasakyk jam visą teisybę.

JURGIS. Jei aš tai padarysiu, tai jis netik kad nesutiks laukti manęs tris — keturis metus, bet atsisakys nuo manęs visiškai.

DAKTARAS. Tokiame atsitikime, nesakyk nieko.

JURGIS. Jei aš neparodysiu jam jokios priežasties, tai nežinau kas gali atsitikti. Jis yra labai karšto būdo žmogus. Greta to, tai bus daug blogiau Henrietei, negu man. Žiurėk čia, daktare; iš to, ką aš sakiau tamstai, nepamanyk mane vien tik piningų geidžiant. Rods, aš manau, jog pirmučiausiai turiu rupintis tinkamą gerovę pasigaminti. Nuo pat kūdikystės mane taip mokino. Šioje gadynėje kiekvienas privalo apie tai pagalvoti, ir aš niekad nebuč susižiedavęs su mergina, neturinčia piningų. Tas visiškai natūrališka. (Su energija). Bet ji yra taip daili, taip daug geresnė už mane, kad aš ją pamylėjau, — kaip tai rašoma kningose, kad žmonės viens kitą pamylė. Žinoma, butų dideliu užsivylimu neturėti praktikos, kurią aš jau nusipirkau, bet tai da nebutų man blogiausia. Blogiausia butų netekti jos. Jei tamsta ją matytum, jei pažintum ją, tai lengvai mane suprastum. (Išsitraukia iš kišenius užrašų kningelę, notesą) Žiurėk, tai jos fotografija. Tik pažiurėk tamsta. (Daktaras mandagiai atsiskako) Oh, mano mieliausioji, tik pamislyti, kad aš turiu arba netekti tavęs, arba ko kito — Ah! (Jis bučiuoja fotografiją ir pasideda į šoninį kišenių) Atsiprašau, daktare. Aš keistai elgiuos. Aš žinau, kad kartais toks esmi. Tik pabandyk tamsta pabuti mano vietoje. Aš taip ją myliu!

DAKTARAS. Tai dėl to vieno tamsta neturi tiesos ją vesti.

JURGIS. Ah, taip! Bet žmonės yra tokie idiotai. Dar vakar aš pats bučiau juokėsis iš kito, jei buč žinojęs jį esant tokiame padėjime, kaip aš dabar. Aš saugočiausi jo, kaip kokio trando apsėsto. Oh, kad tai tik aš vienas kentėčiau! Bet ji, — ji myli mane, prisiekiu, kad ji mane myli, ji yra toki gara. Tai bus baisu jai!

DAKTARAS. Mažiau dabar, negu butų vėliaus.

JURGIS. Ten bus skandalas.

DAKTARAS. Tamsta išvengsi didesnio.

(Jurgis pamaži padeda du dvidešimtfrankiniu piningu ant stalo, pasiima savo pirštines, skrybelę ir lazda, ir rengiasi išeiti.

JURGIS. Aš tai apmąstysiu. Ačiu tamstai, daktare. Aš ateisiu kitą savaitę, kaip man sakei — tur buti. (Eina durų linkui).

DAKTARAS (pasikeldamas). Ne: aš tamistos nematysiu kitą savaitę, o kas svarbiausia — tamsta to viso neapmąstysi. Tamsta atėjai pas mane, žinodamas ką turi, su pasiryžimu nesielgti sulig mano patarimų, jei jie nesutiks su tamstos norais. Lengvas sąžiningumas atvedė tamstą čia, kad nuraminus sau sąžinę. Tamsta norėjai turėti ką nors, ant ko vėliaus galėtum suversti visą atsakomybę už pasielgimą, sulig kurio žinai jį esant nuodėmingu. Nesiginčyk. Daugelis čia ateinančių mąsto kaip ir tamsta ir daro taip, kaip tamsta. Bet kuomet jie apsisveda nepaklausę mano patarimų, tai pasek-

mes iš didesnės dalies būna taip baisios, kad dabar aš kremtuosi, jog nemokėjau juos tinkamai pertikrinti. Nežiurint visoko, aš jaučiuosi lyg ir kaltininku tos jų nelaimės. Aš manau, jog galėjau tam visam užbėgti. Jei žmonės, kurie yra to viso priežastimi, žinotų ką aš žinau ir matytų ką aš mačiau, tai nieko neįvyktų. Duok man tamsta savo žodį, kad pertrauksi sužiedotuves.

JURGIS. Aš negaliu duoti tamstai savo žodžio. Aš galiu tik tai atkartoti: aš tai apmąstysiu.

DAKTARAS. Ką apmąstysi?

JURGIS. Tai, ką tamsta man pasakei.

(T. b.)



Victor Hugo.

Vertė Žemės Vaikas.

Notre Dame de Paris.

(Paryžiaus Švenčiausioji Panelė)

(Žiur. "L. M." No. 40).

Tokių žmonių, kaip Febas, rustybė panaši verdančiam pienui: užtenka vieno lašo vandens tam, kad pasikėlęs bumburas nuslugtų. Tie žodžiai privertė kapitoną nuleisti žemyn kardą, blizgėjusį jo rankoje.

— Kapitone, — tęsė toliaus nepažįstamasis, — ryt, poryt, už mėnesio, už dešimt metų aš visados busiu pasiryžęs perpjauti tamstai gerklę. Bet šiandieną eik kur pasižadėjęs.

— Ištikrųjų, malonus dalykas turėti antsyk ir dvi-kovą ir pasimatyti su skaisčia mergele, — tarė Febas, — ir aš nematau priežasties, kurios dėlei negalėčiau pirmąjį dalyką atidėti vėlesniam laikui.

Įsikišo kardą į makštis.

— Eikite pasimatytų su mergaite.

— Mielasai pone, — atsakė Febas, — esmi dėkingas tamstai už tokį malonumą. Tamsta turi tiesą sakydamas, kad mudu dar turėsiva užtektinai laiko subadyti Adomo švarką. Aš eisiu, nes, kaip žinai, yra sutarta susitikti apie septintą valandą. Tik, velniai žino...

Febas pasikasė pakaušį.

— Aš visiškai buvau užmiršęs, — tęsė toliaus, — juk aš neturiu kuo užmokėti tai senai raganai už kamara. Jinau man visviena nepabargys...

— Štai tamstai reikalingi piningai.

Febas pajuto, kaip šalta, nei ledas, nepažįstamojo ranka įleido jam į delną piningą. Jis pats nepasijusdamas paėmė piningus ir paspaudė pratiestą ranką.

— Užsikeikiu Dievu, kad tamsta esi puikus vaikas! — sušuko.

— Tik viena išlyga, — tarė nepažįstamasis. — Prirodyk man tamsta, kad sakai teisybę. Paslėpk mane kur nors, kad galėčiau matyti, jog tai ištikrųjų ta pati moteris, kurios vardą tamsta ištarei.

— O, delko ne! Man visviena. Ten yra dar ir kita kamaraitė greta, taigi ir galėsi sveikas jon iįsti.

— Tad eikiva!

— Mielu noru, — atsakė kapitonas. — Gal buti tamsta esi pats velnias, bet šiam vakarui bukiva draugais. Ryt aš sugražinsiu tamstai visas savo skolas, ir piningų ir garbės.

Jiedu greitai nuėjo. Už kelių minučių buvo jau pas šv. Mikolo tiltą, apstatytą tuo laiku namais.

— Išpradžių aš pasirupinsiu sulig tamstos, — tarė kapitonas, — o paskui eisiu pas gražulę, kuri turi jau manęs laukti pas mažąjį Šatle.

Šakeleivis tylėjo. Jis nepratarė dar nė žodžio. Febas sustojo pas žemas dureles ir garsiai pasibeldė. Plyšyje pasirodė žiburys.

— Kas ten? — iš vidaus pasigirdo senės balsas.

Kapitonas atsakė keiksmiais.

Durįs tuoj atsidarė ir atėjusiųjų akims pasirodė sukumpusi senukė su sena lempa rankoje, kuri drebėjo, kaip ir pati senukė. Ji buvo skudurais apsigobus, jos drebanti galva su varvančiom akim buvo apsupta skarmalu. Veidas, kaklas, rankos buvo rukiški išakėtos, lupos įtrauktos į tarpą bedančių žandų, aplink burną žėlė kuodeliai žilų plaukų, su kuriais ji tikrai panešėjo katei. Jos laužas buvo taip pat senas, kaip ir jiniai pati. Visi kampai užvilkti vortinkliais, viduryje kambario betvarkėje buvo sugrusti kruvon stalai ir suoleliai. Kertėje, pelenu kruvoje voliojosi kudikis. Kambario gilumoje buvo gan staigios kopečios, sujungtos su lubomis. Inėjus į tą paslaptinę urvą, nepažįstamasis dar labiau užsidengė sau veidą ploščiumi, kapitonas gi, keikdamas, padavė senukei piningus ir šukterėjo:

— Duok mudum aną kambarį!

Senė idėjo piningus stalčiun ir žemai nusilenkė duosniam oficeriui. Kai tik ji atsisuko nugara į stalą, mažas apdriskęs vaikiščias, sėdėjęs pelenuose, atsargiai pribėgo prie stalčiaus, išėmė piningus, o jų vieton padėjo sudžiuvusį lapą.

Senukė pamojo savo svečiams ir pradėjo lipti kopečioms augštyun. Užlipus ant augšto, ji pastatė lempą ant skrynios, o Febas, kurs, matomai, čia buvo jau nebe pirmu sykiu, atidarė duriukes į tamsią ir augštą kamaraitę.

— Eikite čion, — tarė jis nepažįstamam.

Žmogus su ploščium inėjo nieko nepasakęs. Durįs užsitarė, ir jis girdėjo, kaip Febas jas užsklendė. Už valandėlės oficerius drauge su senuke nusileidė žemyn. Šviesos nebeliko.

VI. Koki nauda yra iš langų, išeinančių upės linkui.

Klodos Frolo (tikimasis, jog skaitytojas yra gudrenis už Febą, ir senai dasiprotėjo, kad tai jo buta), Klodas Frolo kelias valandėles apčiupa bandė apsiprasti su

tamsa. Jis negalėjo stovėti išsitiesęs, nes toje vietoje stogas leidosi žemyn, todėl jis buvo priverstas atsitupti. Jo galva degė. Ant grindų palei savo kojas jis rado šmotelį stiklo. Pridėjo tą stiklą prie degančios kaktos ir nuo to jam lyg ir palengvėjo truputėli.

Kas toje valandoje darėsi jo tamsioje dvasioje, žinojo vienas tiktai Dievas, ir jis pats. Viskas susiliejo į kasžinką baisų ir nelemtą.

Jis laukė jau arti bertainio valandos. Jam atrodė, kad per tą bertainį jis paseno ant šimto metų. Staigu užgirdo medinių laiptų girgždėjimą; kažkas lipo kopečiomis. Pasirodė šviesa, ir Klodas priglaudė akį prie plyšio tarp lentų pertvaroje.

Tokiu budu jis galėjo matyti visa, kas tik darėsi kamarėlyje. Pirmiausiai ant slenksčio pasirodė senė su lempa rankoje, paskui Febas, raitydamas usus, o galiausiai ir pati dailioji, pilna gracijos Esmeralda stovyla. Vienuoliui rodėsi, kad ji kyla iš žemės, tarytum koks stebuklingas reginys. Jis sudrebėjo, kažkoks debesys apvilko jo akis, kraujas puolė į galvą ir viskas ėmė sukties aplink. Jis nieko nebematė ir nieko nebegirdėjo.

Kada jis atsipeikėjo, Febas ir Esmeralda buvo pačiu vienudu. Jiedu sėdėjo šale viens kito ant skrynios; čia pat stovėjo ir lempa, prie kurios šviesos Klodas aiškiai matė abi daili ir jauni stovyli.

Kamaraitėje buvo vienas tiktai langelis, per kurį galima išžiūrėti šmotelis dangaus ir mėnulis debesinose.

Jaunoji mergelė sėdėjo nusiminusi ir drebanti. Ilgi blakstienai buvo nuleisti žemyn ir guldė ant jos veidų malonų šešėlių. Oficerius į kurį ji nedrįso pažiūrėti, visas blizgėjo. Palei mergelės kojas gulėjo komuolin susivyniojus ožka.

Klodos vargiai tegalėjo suprasti, apie ką jiedu kalbėjosi. Jo paties kraujo virimas trukdė klausyti ir suprasti.

— O, — sakė jauna mergelė, nepakeldama akių, — nepaniekinkite manęs, ponas Febe. Aš jaučiu, kad elgiuosi netikusiai.

— Paniekinti tamstą, mano grožybe?! — sušuko kapitonas, — už ką-gi?

— Už tai, kad aš čia atėjau.

— O, už tai aš privalau netik paniekinti, bet ir neapkęsti, — tarė kapitonas.

Mergelė pažiūrėjo int jį su baime.

— Mane neapkęsti? Ką-gi aš tokio padariau?

— Na-gi privertei mane taip ilgai maldauti, kad čia ateitum.

— Vaiman!... — atsakė ji. — Tai delto, kad aš esmi padariusi apžadus. Dabar jau nebesurasiu savo tėvų: mano talismanas nebeteks savo galybės. Bet kas man darbo sulig jo? kam-gi man tie tėvai!

Ir ji išžiūrėjo į kapitoną akimis pilnomis malonės ir meilės.

Mergelės tyrybė ir skaistumas buvo taip dideli, kad kapitonas pasijuto lyg ir nesavas. Visgi jis apkabino ją pusiau.

Vienolis, pamatęs tai, apčiupinėjo kinžalo smaigalį, kurį turėjo paslėpęs ant krutinės.

— Aš jus myliu, Febe, — tarė čigonė, palengva pasiliuosuodama iš jo glėbio. Jūs išgelbėjote mane iš piktadarių rankų. Aš senai svajojau apie jus, visai jūsų nepažinodama. Aš visados matydavau sapne tokį žibantį oficerių, kaip jūs. Man tinka jūsų vardas — Febas. Parodykite man savo kardą.

— Kudykis! — tarė Febas, ištraukdamas kardą iš makšties.

Čigonė apžiūrėjo visą kardą, pabučiavo ir tarė.

— Šis kardas priklauso narsiam didvyriui. Aš jį myliu.

Febas pasinaudojo tuo, kad Esmeralda palenkė galvą ir pabučiavo jos kaklą. Mergelė greitai išsitiesė ir užsidegė kaip ugnis.

Klodas sugriežė dantimis.

— Pasakykite man, ar jūs mane mylite? — užklausė ji žiurėdama į Febą.

— Nejaugi tu dar abejoji? — sušuko kapitonas ir priklaupė ant vieno kelio. — Aš niekad nieko nemylėjau išskyrus tave. Tu — mano gyvenimas, mano vienintelis turtas!

Kapitonui gan tankiai pasitaikydavo kartoti tokie žodžiai, ir dabar jis juos ištarė nė valandėlei neužsimastęs. Čigonė pakėlė savo akis augštyn ir pašnabzdėjo:

— kaip tai gera butų tokioje valandoje numirti.

— Numirti! Kas da niekai! — sušuko Febas. — Musų gyvenimas tik prasideda. Aš paimsiu tau mažutį gražų kambarėlį ir tu apsigyvensi jame. Tau reiks permaintyti ir savo rubus, kitaip tu negalėsi niekur su manim išeiti.

Tai tardamas atsisėdo ant skrynios apkabino mergaitę ir atsargiai atsegė jos juostą.

— Ką jūs darot? — sušuko ji, pašokusi.

— Nieko, — atsakė Febas, — aš sakau, kad tau reiks persirengti kitais rubais.

Mergelė užsisvajėjo. Febas vėl pritraukė ją prie savęs. Ji nesipriešino. Oficerius tyliai ir atsargiai atsegė jai plonyčių marškinių apykaklę ir iš-po jo pasirodė gražus mergelės kunas.

Jinai, paskendusi svajonėse, nieko nepatėmijo.

Staigu Febas greitu mosterėjimu antsyk nutraukė nuo jos liemens kikliką. Pasirodė nuogas mergelės kaklas ir krutinė, o jinai pašoko išsigandusi, pabėgo į kambario vidurį ir, užsidėjusi rankas ant krutinės, lyg norėdama pridengti savo nuogybę, visa užsidegusi ir drebanti, stovėjo akis nuleidusi, tarytum nekaltybės įsikunijusi stovyla.

Febas pamatė ant jos kaklo paslaptinę terbebę.

— Kas tai tokio? — užklausė jos ir, tuo klausimu

prisidengdamas, priėjo arčiau prie išsigandusios merginos.

— Nejudinkite! — greit tarė mergelė. — Tai mano angelas — globėjas. Jis gelbės man surasti mano šeimyną, jei aš busiu to verta. O, palikite mane, ponas kapitone! Mamyte! Brangioji mamyte, kur tu, ateik man pagalbon! Pasigailėk manęs, ponas Febe!

Febas pasitraukė ir tarė šaltai:

— O, ponia, aš dabar aiškiai matau, kad tamsta manęs nemylė.

— Aš jo nemyliu! — sušuko nabagutė, ir kaip be matant apkabino kapitoną už kaklo. — Aš myliu tave, mano Febe! Ar-gi tau ne gėda taip draskyti mano širdį? Imk mane, daryk, ką tik sau nori! Kam man tas talismanas, kam man ir motina! Tu man viskas. Aš busiu tavo vergė, tavo daigtu, tegul visi mane paniekina, bet tu mane myli, ir aš esmi laimingiausi moteris visame pasaulyje. Kada jau nebeteksiu dailumo ir pasensiu, tu pavelsi man, kad likčiau prie tavęs, kad tarnaučiau tau, mano didvyri! Juk tu nepavarysi manęs? O dabar imk mane, tik mylėk nors trupčiuką. Juk mums, čigonėms, tiek ir tereikia: oro ir meilės!

Ir tardama tai, ji glamonėjo savo rankomis kapitoną veidą.

Ji žiūrėjo int jį, užvertusi atgal galvą, akimis, pilnomis maldavimo ir ašarų. Febas prilipo savo lupomis prie mergelės kaklo. Mergelė, primerkusi akis, visa drebėjo po tuo karštu geidulingu bučkiu.

Staigu virš Febo galvos ji pamatė kitą galvą. Pasilenkęs veidas buvo buisus nuo konvulsijų ir pažaliavęs, su lavono atspalviu. Rankoje blizgėjo kinžalas. Tai buvo vienuolio veidas ir ranka. Jis išlaužė duris ir inėjo kambarin. Febas negalėjo jo matyti. Mergelė nesikrutino, nutirpo prieš tą netikėtą reginį. panešėjo į karvelį, kurs, pakėlęs akis, paregėjo nusileidžiantį vanağą.

Ji neturėjo net spėkos sušukti. Ji matė, kaip kinžalas išsimeigė į Febą ir kaip vėl pasikėlė augštyn, šiltas, rukštąs...

— Prakeiksmas! — sušuko kapitonas ir perpuolė.

Jinai-gi nualpo.

Toje valandoje, kaip ji, netekdama sąvokos, užmerkė akis ir visa, kas buvo aplink, žuvo iš regyklos, ji pajuto ant savo lupų kažkokį karštą dasilytėjimą, bučkį, kurs apdegino ją labjau. negu karšta budelio geležis.

Atsipeikėjusi ji pamatė, kad visa buvo naktinės sargybos kareivių apsiausta. Krauju aptekusį kapitoną kažkur išnešė. Vienuolio nebuvo. Kamaraitės langas, kurs ėjo upės linkui, buvo atdaras. Rado kažkokį ploščių, kurs, kaip manyta, prigulėjo oficeriui, ir negirdėjo, kaip visi aplink ją kalbėjo:

—Šita ragana nudurė kapitoną.

(T. b.).

DENNIS HIRD, M. D.

Ėvoliucijos Mokslas Paveiksluose.

IV.

Zoologija (iki žindžių).

(Tąsa).

Stebuklinguoju sąmazgiu tarp dviejų kraštutinybių — žuvų iš vienos ir žeminių gyvūnų iš kitos pusės — mes vadiname amphibijomis. Žodis ženklina tiesiog abejopą gyvenimą — vandenyje ir ant žemės. Amphibijos tai klasiškieji gyvūnai, kurie gali gyventi ir vandenyje ir ant žemės, tūlame laipsnyje savo butybės. Tarpe gyvuojančiųjų veislių jos mažiausiai skaitlingos iš visų vertebnatų, ir klasiškieji teturi apie tukstantį veislių. Tai menkas skaičius palyginant su 2700 žindžių, 3500 reptilių, daugiausiai negu 8000 žuvų, ir beveik 10000 paukščių — (Gadow).

Vargšės amphibijos yra turėjusios savo dienužę. Tai labai senas laikas, kada jos vešėjo ir dalinosi viešpatavimū svieta, bent sulyg vertebnatų, tarpe savęs ir žuvų.

Nėra abejonės, kad amphibijos kilo iš žuvims panėšių prabočių, ir kad paeiliui jos pagamino reptilius, taip kad mes matome jas užimant poziciją tarpe abiejų, ir jos iš tiesų yra sumezgančių ryšiū. Galbut, tarp vertebnatų, didžiausioji pragarmė guli tarpe žuvų ir amphibijų — tarpe vandeninių gyvūnų su vidujinėmis pažiaunėmis ir pelekais, ir tarpe žeminių gyvūnų, su keturiomis kojomis, su plaučiais ir pirštais kojų bei rankų.

Bet-gi mes žinome tulas žuvis turint vienerius plaučius, kitas gi dvejus (žiūr. Fig. 113), ir kad tulos kitos gali apleisti vandenį tūlam laikui (žr. Fig. 120, 121, 122). Turime jieškoti prasidėjimo amphibijų šitose žuvų grupėse — dipnoi ir crossopterygii.

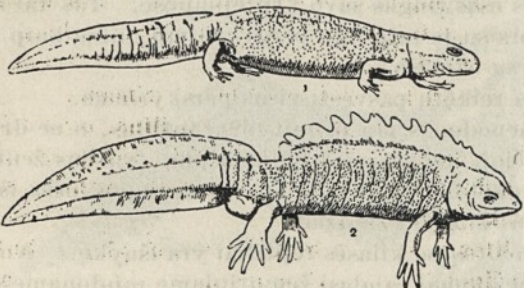


Fig. 124. Triton Cristatus, karpotasai gonys. 1, pataitė 2, patinas veisimosi laike, su raukšlėmis gerai išplėtotomis.

Sirena, ar dumblinis ungyrys, yra amphibija be paskutinių kojų ir turinti pastebėtiną pažiaunę. Išrodo daug arčiau žuvų negu kokios rupužės.

Šitas gonys esti randamas kudrose ir grabėse, ir,

nors modernišką gyvūną, vienok jis panėši į dipnoi sutvarkyme savo kvėpavimo, ir tai gali mums prigelbėti įgyti tūlą nuomonę apie išžiūrą ankstybesniųjų amphibijų.

Varlės kiaušiniai (kurkulai) yra po kairei (Fig. 125). Jie auga didyn, iki pamatai smulkutį bužungalvį viename, ir potam daugelį liuosai plaukiojančių pungačių kruvą po lapu. Pirmą atsiranda užpakalinės kojos, paskui priešakinės kojos, ir jis susiurbia savą vuodegą, ir patolei turi savą maistą.



Fig. 125. Varlės augimas. 1. Bužungalviai vos išriedėję. 2 ir 2a parodo išlaukines pažiaunes. 3 iki 8 parodo laipsnišką varlės išsiplėtoimą.

Viename laipsnyje jis turi pažiaunę, didelę vuodegą, neturi kojų, ir padvesia paliktas ant žemės. Šiaip ar taip, tai žuvis. Bet ilgainiui beveik visi pėdsakai žuvies pragaišę yra. Turime atsiminti, kad žuvis yra naujagadyniška ir specializuota amphibija.

Toliau ateiname prie reptilių. Žodis "reptilius" ženklina čiuožiantį ar rėplinėjantį daigtą. Jie turi žvyniuotą skurą, ir dauguma jų labai trumpas kojas. Jie apima krokodilius, želves, driežus, ir gyvates. Vienu laiku svieta yra buvęs beveik pilnas jų, kaip galima spręsti iš labai skaitlingų fosylių, kurie randami esti visur-kur.

Prieš butybėn pareinant augštesniems gyvūnams, amphibijos ir reptiliai turėjo sau vieni žemę, ir jie platinosi ir dauginosi pastebėtinu būdu.

Mes gana gerai žinome grupę reptilių, kuri pagamino žindžius, bet nežinome grupės, kuri pagamino paukščius. Lengvu yra atskirti šliaužlį — reptilių nuo amphibijos; tačiau D ras Gadow sako "sunku yra atskirti

juos kaipo kliasę nuo paukščių“.

Visus reptilius galima padalinti į vienuoliką poklasių, ir D-ras Gadow sako “nėra nė mažiausios abejonės, kad jie pavisę yra iš tulos šakos stegocephalių (stogagalvių amphibijų); kuomet, iš kitos pusės, reptiliai, tur-but per tula šaką theromorphų, pagaminę yra žindžius; tula kita reptilių šaka, nežinoma, pražydo į paukščius“ — (p. 278).

To-gi dėlei mums reptiliai yra labai žingeidi kliasė, nėra aišku: jeigu visi mammaliai parėjo per reptilius, žmogus taip gi parėjo per tuos pačius reptilių pratėvius.

Nuolatos mes turime kreiptiesi prie Fig. 73 ir 74 dėlei stogagalvių amphibijų (stegocephali), ir prie Fig. 75, 76, 77 dėlei theromorphų.

Niekados nereikia pamiršti, kad didelė dauguma reptilių yra išgaisusi.

Pirmos trys didėsės poklasiės yra:—

I. Proreptilia.

II. Prosauria (telpa čion padermės: microsauri ir prosauri).

III. Theromorpha (turi padermes: pareiasauri, theriodontia, anomodontia, placodontia).

Likusios po-kliasės mums nerupi dadartiniame tyrinėjime, bet pirmosios trys po-kliasės, su jų ankstybomis žemomis formomis, yra labai įdomios bejieškant prasidėjimo žindžių (mammalių).

Pirmojon po-kliasėn, proreptilių, telpa dvi padermi, cryops ir ericodus, abidvi randami Perminėje formacijoje uolynų Šiaurinėje Amerikoje. Vadina juos proreptiliais (beje buvusiais pirma tikrųjų reptilių), kad parodžius juos esant žemiausiais žinomais reptiliais, ir kad jie tur-but sumezga šitąją kliasę su amphibijomis. Iš tikrųjų, tula laiką per klaidą jie buvo priimti už amphibijas; ir buvo klassifikuojami su stogagalviais.



Fig. 126. Sphenodon Punctatus.

Tuluose atžvilgiuose jie panėsi į stogalves amphibijas, ir jas randa šalymais anų žemutiniuose Permiškiuose uolynuose.

Antrojon po-kliasėn, prosauria (buvusiais pirma tikrųjų driežų), telpa maži lyg goniai, labiausiai Permiškiai, reptiliai. Šitie maži tvariniai turėjo penkis rankapirščius ir kojapirščius, bet jie stovi beveik ant tokios pat žemumos kaip pirmoji po-kliasė, ir iš daugelio atžvilgių panėsi į amphibijas.

Kas įdomiausia yra šitoje po-kliasėje, kad dar tebe-gyvuoja vienas gyvas specimenas, vienatinis pergyvenęs sąnarys šitos labai ankstybos grupės.

Užsiliko tiktai viena jo veislė (sphenodon punctatus), ir jis randasi Naujoje Zelandijoje, besididžiudamas senovybe. Pamėgink įsivaizdinti, ką matę yra prabočiai šito gražaus tvarinėlio. Juos stebino lakojimas pirmo paukščio; su padyvu jie žiurinėjo į pirmąją žindžių; ir keletas šimtmečių atgalios, išputę akis jie spoksojo į keistą, naują tvarinį, vardu — žmogus!

Jeigu sphenodonų šeimyna būtų turėjusi privilegiją gyventi po Britannijos valdžia, kuri būtų pasiuntusi ją pabaudos mokyklon, jis būtų galėjęs vesti užrašų kniugą, kurios kiekviena šalis verta būtų savo svarumo nuo ašarų!

Jis yra pastaras gyvas liudiniokas anų prabėgusiųjų

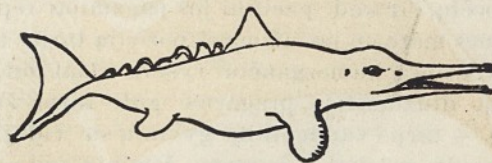


Fig. 127. Ichthyosaurus.

amžių, ir, kaip reikėtų laukti, jis yra idealiai generalizuotas tipas reptiliaus. Veikiai jis nebebus žinomas, nėra stagarų gaisrai, laukinės kiaulės, šunės, katės, reptilius valgantieji Maoriai, ir garbingoji civilizacija bus jį nušlavę šalin, išskyrus tulas mažas neapgyventas salas. Jis miega didesnę dienos dalį. Jis maitinasi gyvūnais. Sako, jis esąs tingus savo krutėjimuose. Tas tai ir turi ką-nors su jo taip ilgu pergyvenimu, nėra kaip žinome bėgsena užmuša.

Jam reikėtų pašvęsti visas perskyrimas.

Sphenodonas yra primityvis reptilius, o ne driežas.

Trečioji po kliasė, thēomorpha (vardas ženklina: žindžių pavidalo) dar labiaus mums įdomi, nėra iš šitos po-kliasės kilę yra žindžiai.

Visi šitos po kliasės reptiliai yra išnykę. Ankstybiausieji žinomi randasi žemutiniame raudoname smiltakmenyje Turingijos ir Bohēmijos, ir tarpiniame Permiškiam Rossijos.

Taip jie buvo paplitę, kad yra keturios atskiros padermės jau žinomos, kurių tulus specimenuos mes jau esame matę (Fig. 75, 76, 77).

Kad didį įvairumą fosylių reptilių aprašyti, reikė-

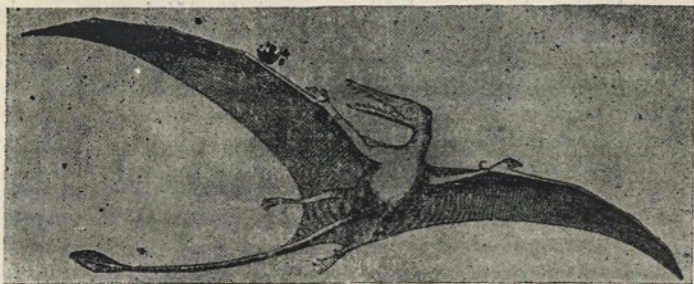


Fig. 128. Ramphorhynchus.

tų kningą prirašyti, tada tik tegautum nuodugnę nuovoką apie jų skaičių.

Gal-būt pažiūrėję į ichthyosaurų suprastumėme, kad nedaug galima abejoti žuvis buvus tulų reptilių pratėviais. Mat, po skura mentės, sąnario artimiausio jo galvai, jis turėjo gražią ranką su šešiais pirštais, bet jis dėvėjo pirštinaites ilgą laiką. Veislė dabar jau išgeso, ir jau daugiau ji nesimaustys pirštinaičių.

Tuli šitų gyvunų buvo tik trys colius ilgi, o tuli šimtą pėdų, ir svėrė daug tonų kožnas.

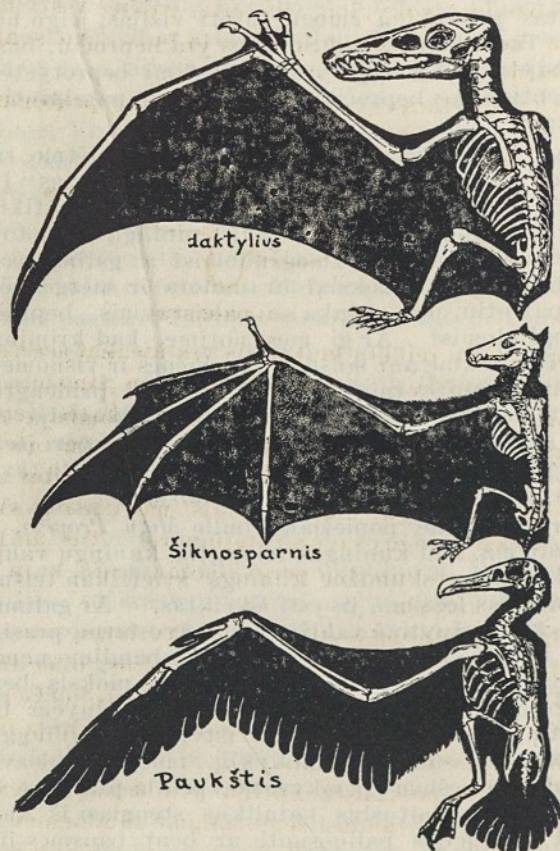


Fig. 129 Sparnas reptiliaus Pterodaktylio, žindžiaus Šiknosparnio, ir paukščio.

Žiurint į gyvuosius reptilius, reikia atsiminti, kad jie gangreit yra naujoviškomis formomis. Jie nemaloni yra govėda, o vienok, daugelyje šalių keletas jų buvo

garbinami kaipo dievai- Gal-but tai buvo forma "prabočių garbinimo" kitokioje prasmėje.

Iš senovės reptilių, dabar išgaišusių ir palaidotų, kilę yra, dviemis visai atskiomis linijomis, ir žindžiai ir paukščiai. Gal but žindžiai kilę yra pirmiau. Šiaip ar taip, vis-gi aišku, kad paukščiai ir žindžiai yra dvi atskiri grupi. Mes užsiimsime pirmiau su paukščiais. Jie mus įstabina parodydami stebuklus, kokie gali atsitikti, kada ainiai bendrų prabočių plėtojasi atskiomis linijomis dešimtymis tukstančių metų. Nedaugelis žmonių matys bent koki sąmazgį ant pirmo pažiurėjimo tarp gyvatės ir paukščio. Bet kada žiurime į tulus



Fig. 130. Archaeopteryx.

paukščiams panėšius reptilius, mes pradedame matyti tulą panėšumą. Žinoma, pirma negu galime susekti koki panėšumą į reptilius, reikia nupešioti nuo jų plunksnas. Reptiliai yra žvyniuoti gyvunai, ir, nors tai keistai skambėtų, vienok tai teisybė, kad plunksnos iš tikrųjų yra žvyniais, kokius randame pas driežus, nemieruotai išplėtotais, ir su briaunomis iškarpotomis. Kaip žvyniai, taip plunksnos išsiplėtoja iš išlaukinio ar-

ba raginio odos sluogsnio. Pasižiūrėsime į kelis reptilius, kurie panėši į paukščius.

Reptilius (*rhamphorhyncus*, Fig. 128) turėjo sparnus iš plėvės. Jis tapo rastas Bavarijoje Jurassiniuose uolynuose.

Fig. 129 viršuje yra pterodaktylius — sparnapirščiūotas *reptilius*. Galite įtėmyti, kad pirštas yra labai prailgintas palaikymui sparno plėvės priešakinėse kojose. Kaulai, kaip ir paukščio, yra kiauri arba pilni oro. Tai buvo labai dideli, sparnuoti, į šikšnosparnius panėšinti tvariniai; juos taip gi rado Jurassiniuose uolynuose. Viduryje yra žindžius (šikšnosparnis), o apačioje — paukštis.

Fig. 130 tai be abejonės “senovės paukštis“. Jis vadinasi *archaeopteryx* — senasparnis. Tai yra seniausias žinomųjų paukščių, ir pareina iš tų pačių uolynų kaip ir pirmiausias minėtieji reptiliai. Jis buvo gangreit mažesnis už varną, ir turėjo tulas dėmes reptilių, kaip ir tulas tikro paukščio; pvd., jis turi ilgą, lyg driežo vuodegą, kurios kožna vertebra turėjo po dvi sparnini plunksni. Trijs sparnapirščiai buvo visi liuosi, ir kožnas baigėsi nagais. Jis turėjo keturius gerai išsiplėtojusius kojapirščius.

Savo pastabas apie paukščius galime užbaigti vienu paveikslu pastebėtino gyvo paukščio, *apteryx'o* arba kivi Naujosios Zelandijos (Fig. 131).

Tasai paukštis turi vos pradmeną sparnų, ir jie taip paslėpti, kad išrodo jų nėsant. Plunksnos taip švelnios ir ypatingos, kad jos išrodo greičiaus ant plau-

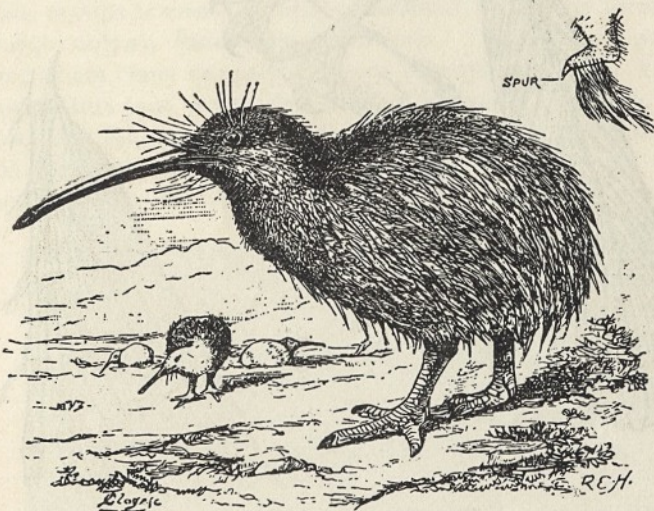


Fig. 131. *Apteryx* arba kivi.

kų negu plunksnų. Sako juos gyvenant poromis, ir perleidžiant dienas skylėse žemėje ir išlendant laukan nakčia.

Tai mažiausieji paukščiai labai didelės šeimos, prie kurios priguli štrusiai ir ėmu; ir historiškose laikuose Naujoji Zelandija turėjo didžiausius specimėnus šitos šeimos, moas (*deinornis*), kurio staibikauliai buvo stambesni ir storesni už arklio.

Kadangi mums labiausiai rūpi žindžiai negu paukščiai, to keletu paveikslų paukščių turės pakakti atrodyti, kad visa gamta yra viena, kad labai ne tokie pat gyvunai gali pareiti, atskiromis linijomis, nuo tų pačių pratėvių. Taip, kada pamatai katę, pagavusią žvirblį, atsimink, kad taip katė kaip ir žvirblis yra parėję per reptilius iš tos pačios grupės stogagalvių reptilių. Negali *skersai pereiti* nuo vienos pašalinės linijos į kitą, bet jeigu atseksi kiekvieną pašalinę liniją atgalios toli gana, atrasi, kad jos visos susibėga dideliuose centruose. Tuos centrus mes vadiname prabočių grupėmis.

Vyskupai ir šiaip kuningai nesiliauja skelbę, kad mokyklose nemokinant religijos puolanti dorybė tarpe visuomenės, nėra plintanti laisvamanyba ir nykstanti bažnyčios autoritātė. Jeigu tai teisybė, kas išauklėjo Lenkijoje Macochą, o Amerikoje kuningą Ričešoną, ir dabar kuningą H. Šmidtą, kurs papjovė savo suvyliotą merginą ir kuną į dalis supjaustęs upėje paskandino?

Katalikų pressa tikrina, kad kuningas Šmidtas esąs bepročiu, nėra jis turėdavęs vizijas... Bet gi vizijas turėję yra šventieji ir patrijarkai! Dar tik neseniai Bernadote Soubirous Lourdėse turėdavo vizijas, ir ar “šventasai tėvas“ nepriskaitė prie palaimintųjų? Tad — anot katalikų — Šmidtas, ažuot nubaustu buti už žmogžudystą ir apgavystes, turėtų tapti šventuoju! Ir kas kitas primokina žmogų turėti vizijas, jeigu ne religija? Tad tikrinti, kad Šmidtas yra bepročiu, bus lygu atrodyti, kad religija yra priežastimi beprotystės ir kad šventieji — bepročiai buvo, nors jie patalpinti tapo danguje.

Kad kuningiją apvalius nuo bjauraus plėtmo, sako: Šmidtas buvo apgaviku ir nebuvo “iššventintas“ į kuningus... Tai dar aršiaus bažnyčiai! nėra kas užtikrinti, kad kiti kuningai nėra apgavikais, piningu falšuotojais, mergų suvylotojais ir žmogžudomis? ar galime pas tokius leisti vaikus į mokslą? ar moters ir mergos, eidamos išpažintin, nesusitinka su paleistuviais, bepročiais ir žmogžudomis? Ar gi mes norime, kad kriminalistai turėtų įtekmę ant mūsų jaunuomenės ir visuomenės? Juk kaip Šmidtas taip ir kiti gali mokėti pridengti savo piktadarystas. Juk nė imigracijos komisija neįstengia sulaikyti atkeliaujančius kuningus per įtekmę bažnyčios, kuri tokiems tuojaus parupina šiltą avidę. Kaip apsiginsime nuo vilkų avies kailyje?

Ar pamenate popiežiaus bullę *Motu Proprio*, kur reikalaujama, kad kuningus teistų tik kuningų valdžia? Jeigu katalikas skundžia kuningą svietiškan teisman, be popiežiaus leidimo, jis esti iškeiktas. Ar galima tikėtis, kad bažnytinė valdžia baus savo tarnų prasikaltimus, kaip jie užsipelno? Bent tokio baudimo nematėme. Bažnyčia baus pažangą, eretikystę, mokslą, bet ne kuningų patvirkimą. Ar girdėjai, kad bažnyčia būtų kuomet nors iškeikusi sukėjų ar ištvirkusį kuningą? Ji burnoja ant bedieviškų mokyklų, moterių balsavimą pasmerkia, priešinasi perskyroms, peikia prarėžas sijo-nuose; bet prasikaltusius katalikus stengiasi iš kalėjimų ant probacijos paliosuoti ar bent baumes jiems numazinti...

Šiaip ar taip imsi, organizuotoji bažnyčia su jos pražutinga įtekmė turi griuti. Ne religijos žmonijai reikia, bet šviesos, mokslo; ne prietarų, bet išmėnės; ne bažnyčių su kuningais, bet mokytojų — švietėjų, platintojų laisvamanybos daugiaus mums duokite!

Mokslas pas Arabus ir šiaip viduramžiuose.

NERETAI pasiskundžia žmonės, kad pamokinančių veikalų Lietuvių kalboje nėra. Teisybė yra, kad visos mokslų šakos pas mus apleistos yra dirvonais. Norėdamas bent kiek tą spragą užpyldyti, pasiėmęs esmi apibrėžomis aprašyti bent išsiplėtojamą mokslų civilizuotame sviete. Ar pakaks man įiegti tas darbas rimtai atlikti, nežinau, ir todėl nerugok skaitytojau, jeigu kaip kur teks suklupti arba jeigu neviską mokėsiu taip aiškiai išdėstyti, kaip to pats norėčiau. Kaip moku, taip šoku. Seniaus jau esmi išleidęs kningelę apie tai, kiek Graikai ir Romėnai prisidėję yra prie pastumėjimo mokslų priekyn, o dabar plačiau pašnekėsime apie mokslus pas Arabus ir šiaip viduramžiuose. —

Sena, garsinga Aleksandrijos mokykla ėje vis artyn savo puolimo, be jokių ženklų atsigaivinimo, kuomet dalykų bėgis gamino ir lėmė veik visišką prapultį filozophijos ir mokslų Europoje. Romos imperija prie Theodoziaus, 395 m.; tapo padalinta: rytinė ciesorystė dar šiaip taip laikėsi, o vakaruose Romos imperijos veik nė neliko, nėra ant jos griuvėsių įsiviešpatavo Frankai Gallijoje, Visigothai Hispanijoje, ir Longobardai Italijoje. Tokios suirutės gali paaiškinti galutinį apleidimą graikiškosios literatūros Romoje, ir veikalai mokslo bei filozophijos, rašyti Graikų kalboje, bėgyje ilgų amžių pasiliko numirusia litera tautoms Vakarų. Amžiai prabėgo, iki Aristotelio ir Ptolemajaus veikalai vėl prieinamais pasidarė Europos mokiniams latyniškuose perguldymuose — ne iš graikiškų originalų, bet iš vertimų, pagamintų ir užlaikytų tulos Rytų tautos, su kurios metrasėiais dabar mūsų istorija ima rištiesi, ir kuri taupojo mokslą ir glamonėjo žinias gadynėje, kada kiekviena Europos tauta įklimpusi buvo į gilių giliausiąją dvasės tamsą.

Gal būt nėra historijoje kito taip akyvo lapo, kaip ans, kurs aprašo kylimą ir tolynžangą Muhamedonų imperijos; tačiaus apipasakojimų to viso reikia jieškoti visatinoje svieto historijoje, kur skaitytojas ras surašą stebaklingos eilės atsitikimų, kurie pustynės Arabams įteikė imperiją platesnę, negu valdė buvo Caesariai. Ten skaitytojas galės išgirsti, kaip tie žmonės, pasipylę iš bergždžių platumų savo gimtinio pus-salio, paplito su spēka ir greitumu potvynio po daugelį gražių ir vešlių šalių, kurių savininkai buvo išlepe nuo liuono, per daug nuvergti tyranijos, ir per daug prislėgti prietarais, kad su pasekme būtų galėję pasipriešinti. Rytuose Muhamedonai užkariavo Syriją, Persiją ir Mažąją Aziją; išilgai šiaurę Afrikos jie paplito nuo Aigipto iki Morokko; ir Hispanijoje prasiskietė nuo Gibraltaro iki Pyrenėjų kalnynų.

Kaip tik Muhamedas paskelbė Koraną, toji šventknigė tapo visatinai jo pasekėjų priimta kaip talpinanti savyje visąką, kas reikalinga ir naudinga būtų žmogui žinoti. Iš pradžių jo žmonės nebuvo susipažinę su jokia kita kninga, ir kožną kitą mokslą sakė ėsant bereikalingu. Kada Saracėnai užėmė Aleksandrijos miestą (642 m. po Kr.), jų generolas pasiuntė paslus pas chalifą Omarą, klausties, kas reikia daryti su kningynu. Atsakymas atėjo, kad kningyną reikia sunaikinti, “nėsa kningos, kuriose telpa tai, kas jau yra Korane, nėra reikalingos, tos-gi, kurios jam priešinasi, yra pragaištingos, o vėl tos, kuriose rašoma apie kitokius dalykus, nėra naudingos“. Tad-gi liekanos didėsės Ptolemajų kningynės, kuri, per devynis metašimčius gadinama ugnies, karių, grobišavimų, ir thėologiškojo spitrumo, vis dar buvo išdydžiu rankiumi, tapo įmestos į liepsnas, ar — kaip kiti pasakoja — buvo kuru per šešis mėnesius viešoms Aleksandrijos maudynėms.

Vienok Arabai, nors iš pradžių jie prigulėjo prie nuožiausiųjų Azijos genčių, turėjo tikrą palinkimą prie mokslo, philozophijos, ir literatūros, ir jų dvasės genijus tiktai laukė tinkamų aplinkybių savam išsiplėtojimui. Nėsa vos tik išsiskietė Saracėnų imperija ir Muhamedo religija pasiplatino užkariavimais nebuto greitumo, kaip štai fanatizmas Pranašo pasekėjų, iki šiolei neapramdomas, aptyko; ir taip stebuklinga atmaina įvyko nuomonėse jų vadovų, juog — šiaip svietui žlugstant nežinėje ir barbarizme, literatura, philozophija ir mokslas rado sau buveinę pas Arabus. *Ali*, ketvirtas Muhamedo ipėdinis ir pranašo žentas, jau buvo dideliu glamonėtoju literatūros, ir net pats rašytoju. Tuli iš jo išsitarimų užsilikę yra, kaip va: “Žmogaus mokslumas yra brangintinesnis už auksą“; “prakilnumas moksle yra kilčiausiaje pagarbe“; viešpatavimui mokslo nėra galo“; “tas nenumiršta, kas savo gyvenimą pašvenčia mokslui“.

Apšvietos reikalais labai rupinosi *Harun-al-Rašid*, karžygis šimtuose arabiškųjų poėmų. Jis papuošė Bagdadą mokyklomis ir ligonbučiais. Rods, labdaringos įstaigos jau buvo žinomos ir senovėje. Taip, Athėnuose buvo Kynosargės gymnazija, kur auginami buvo pamestinukai ir šiaip visokie bakšiai — devyntėviai; vėliau keletas tolygių įstaigų tapo įrengta. Romoje tokių įstaigų nebuvo. Sako, ciesorius Markus Aurėlius pirmas ten įsteigęs dispensatorišką patarnavimą. Sako, šv. Paulina, iš turtingos šeimos pasitraukusi, užsiėmė labdarysta, nuyko į Jeruzolimą ir ten su kitomis krikščionėmis, po vada šv. Hieronimo, įsteigė seseriją, kurios sąnarės tai šv. kningas skaitė, tai labus darbus atlikinėjo: įsteigė prieglaudą tikintiems ir ligonbutį varguoliams, ir net namą pastatydino sveikstantiems už miesto murų. Tą tad peveizdą vėliaus pasekė krikščionių karaliai ir Moslemų chaliphai.

X-me metašimtyje aplinkybės privedė prie trigubo

padalinimo vyriausios galybės tarpe Arabų. Nuo tos gadynės viena eilė chaliphų viešpatavo ant rytinių Arabų Bagdade, kita valdymieravo Aigypte, ir trečia valdė Saracėnišką imperiją Hispanijoje. Miestai, kuriuose sėdėnės vyriausybės šitų kelių monarchijų isteigtos tapo, pastojo žmoningiausiai ant svieta. Tokiu buvo Bagdadas palei Tigrio upę, ir tokia buvo Kordova palei Guadalkivirą. Kordova — anot Mauriškųjų istorikų — augštumoje savo gerovės turėjo milijoną gyvenjų, ir daugiau negu 200.000 trobėsių. „Saulei nusileidus“, rašo Draper'is savo „Historijoje dvasiško plėtojimosi Europoje“, „žmogus galėjo keliauti po Kordovą tiesioginėje linijoje bent 10 mylių prie šviesos viešų lempų: sukakus potam septyniems šimtams metų nebuvo daugiau kaip viena lempa Londone. Gatvės Kordovoje buvo kietai išgrįstos: o Paryžiuje metašimčiais vėliaus, jeigu kas peržengė savo slenksnį lytingoje dienoje, braidžiojo iki kulkštinių po purvyną. Galbut iš piešinių ir aprašymų skaitytojas žino šį bei tą apie gražią bustynę Mauriškųjų princų Grenadoje, ar bent matė jos puikę nupieštą gražiame „Alhambros kieme“ Krikštolinio Palociaus. Tegul tik jis prilygina šitą Maurų palocių prie gyvenamųjų anuometinių monarchų Prancuzijos, Vokietijos ir Anglijos, kurias sako buvus grintelėmis be langų ir be kaminų, ir tik su augštutiniais langeliais stoge išleidimui dumų! Skirtu, mas, čion pamotas, negali neparodyti didelės dvasiškos ir medegiškos tolynžengos, kurią ainiai genčių pustynėse buvo padarę sulyginant su musų Europos prabočiais. Arabų miestai — Kordova, Toledo, Seville ir Murcia — turėjo viešus kningynus ir akademijas, ir ten mokinties keliavo mokiniai iš visos Europos. Aišku tad, kad persvaras ir dvasės ir polytikos reikaluose, po Graikų ir Romėnų, atiteko Saracėnams.

Visur Arabų valdynėse tapo isteigtos mokyklos-kollegijos ir universitatės, kaip tik tie atėjūnai išgyveno savo naujai užkariautose šalyse. Vienoje Hispanijoje 70 kningynų buvo atviri viešam pasiskaitymui, o kningyne Hispanijos chaliphos buvo 600.000 veikalų. Kairo kningynė turėjo milžinišką rankių; taip gi gyrėsi turinti didelį žalvarinį gliobų, kuriuomi Ptolemajus Kladius naudojosi savo astronomiškais tyrinėjimams, šale kito gliobaus padaryto iš sidabro, vertinamo pasakiškomis sumomis. Kairo buvo sėdėnė didelės mediciniškos mokyklos, kur mokiniai turėjo reguliariai išduoti egzamenus pirma negu jiems leista buvo praktikuoti. Sulygink tai vis su sąlygomis toje pačioje gadynėje krikščioniškosios Europos, kur net karaliai nemokėjo pasirašyti savo vardą, kuningai su vargu galėjo paskaityti, ir ligoniai neturėjo kitos vilties kaip pasigydyti stebuklais! Galima butų surašyti ilgą eilę svarbių išradimų ir pagerinimų dailose, ką vis mes skėlime Arabams. Pagerintas dirbimas gerai užgrudintų ginklų, kaip kad garsiosios Toledo geležtės; dirbimas geriausių

šikšnų, dar šiadien vadinamų „morokko“ ir „kordovine“; prajodymas arklių, taip juog svietas gaudavo veislę šitų gyvūnų su didžiausiu išplėtojimu jų dailių ypatybių; vartonė jureivių kompasos: štai tik keletas pagerinimų dailose civilizuotojo gyvenimo, kuriuos mes skėlime Arabams. Negalima užsimiršti nepaminėjus kitą jų išradinį, kurs nemažai prisidėjo praplatinti mokslumą, beje popierą dirbtą iš lininio audeklo, kuri užėmė vietą daug brangesnio pergamento.

Arabų medicina, atžala Graikų mokyklos, nors nežengė stebėtiniais žingsniais priekyn, vis gi palaikė senovės žinias ir jų nesudrumzdė. VI-me metašimtyje *Nestorijonai* (pasekėjai vyskupo Nestoriaus), išguiti iš Syrijos, apsisėdo Persijoje, Meso potamijoje ir Arabijoje, ir ten isteigė mokyklas mokymui filozofijos ir medicinos. Nestebėtina, kad jau 7-me amžiuje arabiškieji gydytojai ėmė skilbti. Žinoma, jų rėkakningėmis buvo raštai Hippokrato, Galeno, Oribasius ir Pauliaus Aeginiečio, išguldyti pirma į syrišką, vėliaus į arabišką kalbą. Arabams taip pamilo medicina, kad bent 400 yra žinomi kaip autoriai.

Tarpe visokių literatiškų, philozophiškų ir mokliškų studijų, stropiai Bagdade glamonimų prie chaliphos *Abn Jaafar al Mansur* (kurs viešpatavo 754—775 m.), mathematika, astronomija ir medicina ėmė kiltą vietą. Regulari medicinos mokymasi, rodos įvesdino Al. Mansur. Kada-gi šits valdymieras pasamdė krikščionių gydytoją už didelę algą mokyti jo žmones, galima manyti kad pas Arabus thėologiškoji neapykanta veikiai savo vietą užleidė žinojimo meilei. Tolygių atsitikimų yra daug, ir jie navatnai atsimuša į nežinią ir dievotumą, kurs tuomet ir ilgai dar potam viešpatavo kitose šalyse. *Harun al Rašid*, kurį jau minėjome augščiaus, anot istorikų, įsakė, kad kožna mečetis jo viešpatystėje turėtų pašonėje mokyklą, ir — kas dar žingeidžiau, — jis pavedė krikščioniui visatiną užveidžimą visų mokyklų. Hispanijoje skaitome apie mokytus Žydus, kurie vadovavo didėsėse mokyklose, isteigtose Maurų šitoje šalyje. Žmogaus dvasiškas priplaikumas, o ne jo religiškos nuomonės, skaitėsi pas tuos apšviestus Arabus už reikalingą, norint išguldinėti mokslus.

Auksinę gadynę Arabų mokslas Rytuose pasiekė prie chaliphos *Al-Mamun'o*, kurs viešpatavo Bagdade nuo 813—833 m., ir kurio dvaran rinkosi geriausieji poetai, philozophai ir mathematikai anos gadynės. Jis pasiuntė mokytus vyrus į visas dalis svieta rinkti senus rankraščius, ir jam valdant nebuvo keistu dalyku, jeigu verbliudų traukiniai atkakdavo į Bagdadą prikrauti ne kuomi kitu kaip brangintiniais veikalais literatiško turinio praecties. Šits chaliphas siulė Graikų ciosoriui 5 tonnus aukso ir amžiną sądarą, jeigu jis leis philozophui Leonui atkakti ir pamokinti jį. Retas tai atsitikimas, kad kas tiek mokėtų už philozophijos lekcijas. Jam viešpataujant, geros mokyklos tapo isteigtos

Bagdade, Basroje, Bokecharoje, ir Kufoje, o dideli knin-gynai Aleksandrijoje, Bagdade ir Kairo. Šits chaliphas labai drąsino studijas mathematikos ir astronomijos. Bet... nestokojo nė muamedoniškų thēologų, pasirengusių kelti riaušes dėlei tokio plėtojimosi mokslų. Yra užrašyta, kad tulas thēologas anos gadyinės užsimanė keikti šitas studijas, tikrindamas, kad chaliphas be abejonės užsitrauks ant savęs dangaus kerštą už išdrįsimą leisti platintiesi tarpe Tikinčiųjų philozophijoms ir mokslams, kurie gali pargriauti jų tikėjimą. Al-Mamun liepė didį Ptolemajaus Klaudio veikalą perguldyti į Arabų kalbą (827 m.) po antrašu "Almagest", kurs žodis susideda iš Arabų artikulo *al* ir pirmų syllabų graikiškojo antrašo Ptolemajaus veikalo, *Megistē Syntaxis*. Perguldinėtojas Honain, krikščionis, triusėsi per 45 metus, ir už kiekvieną išguldytą veikalą gavo apstą aukso kaipo atlyginimą.

Čia dar paminėsime keletą gydytojų. pagarsėjusių toje gadyneje.

Pirmu, kurs užsipelno minėjima, tai *Bachtišua*, vienas iš Nestorijonų, pagarsėjo Jondisapure, kaipo direktorius mediciniškos mokyklos, vėliaus kaipo gydytojas chaliphu Al-Mansuro Bagdade. Keletas jo ainių taipgi pagarsėjo toje pačioje dirvoje.

Alkindus gimė iš persiškos šeimynos, gyveno pirma Basroje, vėliaus dvare chaliphu Al-Mamun'o ir Al-Mutasse'm'o Bagdade. Paskilbo kaipo gydytojas, philozophas, astronomas ir mathematikas. Mirė 873 m.

Mesuē (Janus Damascenus) buvo direktoriumi ligonbučio Bagdade ir gydytoju Harun-al-Rašido. Rašė daug; gimė 777 m., mirė 857 m. Samarroje.

Serafiun (vyresnysis Serapion) gimė Damaske, mirė gi prieš 930 m. Parašė du tomu pagarsėjusių aphorismų iš mediciniškos praktikos.

Rhazēs, gimęs 850 m. persiškoje skrytyje Chorassan, labai garsėjo muzikoje, astronomijoje, mathematikoje, chemijoje ir medicinoje, ir gavo pramintį "Prityrusio". Buvo profesoriumi Bagdado akademijos, vėliaus direktoriumi miesto ligonbučio, ir buvo visų mylimas kaipo mokslinčius net senatvėje, kad jau buvo apakęs. Į du metu po apakin'o jis mirė 932 m. Jo dosnumas įėjo į patarlę, ypačiai jis gelbėjo vargšus, ir pats mirė be skatiko. Diduma jo veikalų prapuolė; iš daugelio jo gražių patarimų, čion privesime bent šita:

"Tėmyk su atida praeitę žmogaus, kuriam ketini patikėti viską, kas brangiausia ant svieta, beje savo gyvastvą ir gyvastvas savo pačios ir vaikų. Jeigu žmogus yra patvirkus, myli nelabas linksmybes, užsiima stropiai dalykais, svetimais jo professijai, o dar labiaus jeigu jis yra atsida'ves vynuui ir girtavimui, nesidrasink atiduoti į tokias rankas gyvastvas taip brangintinas".

Jo didžiausias veikalas, tai "Liber Continens", 37 kningose, sutrauka medicinos ir chirurgijos mokslo iki

jo gadynei iš visokių autorių; tą kningą rytiečiai ilgai ilgai guodojo kaipo savo žinių šaltinį.

(T. b.)

PRIE JURĖS.

Na ir štai dabar,
Aš vėliai jau čia:
Prie jurų plačių,
Banguojančių.
O gi juros tos
Nerimaudamos
Plaka bangomis —
Savo pakraščius.
Ir vanduo tasai
Augstyn šokdamas
Beria tik lašus
Deimantuotuosius.
Vienas gi iš jų
Puldams ant manęs
Taria prieš akis
Pagrumodamas:
"Tu silpnutis, ką?!
Pasitraukk šalin!
Na, o jeigu ne —
Matai kas esu!..."
Bet ir aš tuomet
Drąsuolis buvau,
Nes piktan lašan
Tvirtai sušukau:
"Nebugink manes,
Nes tikrai sakau,
Jog aš pavienių
Lašų nebijau...
O da jeigu kaip
Tai bandyčiau aš
Kad ir prieš visas
Kovoti juras"...
Plaukia bangos vis,
Plaukia prie kraštų
Taško į briaunas
Savuosius lašus.
O gi saulė ta
Iš jų daro tik
Garus rukstančius
Bedžiovindama.
Na, o aš gi vis
Dairaus juron ton,
Plačiu pakraščiu
Vaikštinėdamas.
Žengk keliu plačiai —
Kiek tik išgali,
O nebus kliučių
Tau pusiaukelyj.

PR. BAJORAS.

Šis bei Tas iš Chronikos

D-ras Basanavyčius ir advokatas M. Yčas, dumos Maskolijoje atstovas, baigia savo kelionę po Lietuvos naujokynus Amerikoje. Mes žinome, kad tai buvo nelengvus darbas. Tačiau tikimės, juog svečių iš Europos triušas atneš daug naudos. Viena, sušelpa taps Lietuvos Mokslo ir Dailės draugija piningiškai, ir bene išstengsime pastatyti Vilniuje Tautiškąjį Namą. Anra, svečių kelionė ir jų pasišventimas viešam labui, be abejonės pakels augštyn lietuviškas širdis ir privers rimčiaus pamintyti apie Lietuvos tautos ateitį. Sunku mums, Lietuviams, ypatingai dėlto, kad nesusipažinę esame su savo istorija; dėlėi trukumo istorijos pažinties mes ir esame nuomonėse išblaškyti, kaip — anot tos kalbos — Grigo bitės. Kur prisiglaudžiame, ten mums vargas; kur duoną uždirbame, ten sakome esti mūsų gerovė. Klystame! Duonos kąsnio netruksta nė Lietuvoje, ir neužilgo ateis tas laikas, kad Lietuviai iš Amerikos bėgs; bėgs namon, nebevien sužeistieji, ligustieji, subeprotėję nuo sunkių darbų pabriuose, bet ir tie, kurie šiadien šnairuoja ant tautystės arba ir daugiau nieku nesirupina, kaip kad dolerius kišenėn susipylus. Gyvenimas eina prastyn, maistas brangyn, darbai gi sunksta ar reikalauja išsilavinimo, o ir kalba svetima mums nėra lengvu prisilavinimo, o ir kalba svetima mums nėra lengvu prisilavinimo. Tad ir aiškyn eina, kad tėvynėn reikės grįžti. Svečių iš Lietuvos apsilankymas pamokino nevieną pamylėti savą kraštą. Iš tų aplankų turime dar ir kitą rezultatą. Rods socialistai sako, mes zurzą, bet vis-gi zurzame teisingai: užsiipuolimai socialistų ant Mokslo draugijos atstovų parodė, kaip žemai stovi dorėje tie, kurie pirma gyrėsi vadovais esą visuomenės, parodė, kad tai tik megalomanai, beje dvasiški ligoniai, ir visuomenė savo protestais megalomanams aiškiai pasakė, kur jiems vieta tinkama. Vis-gi linksmu, kad, bent prisipirti prie sienos, nenorėdami galutinai netekti žmogaus vardo, ir Lietuvos socialistai ėmė "mylėti tautą" ir net raginti kitus aukas duoti. Menki iš jų ir polytikai pasirodė beėsa. Ne polytikavimo laikais jie drabstė purvais ant garbingų žmonių, taip kad net "Lietuvos Žinios" neiškentė nesuzurzėjusios ant savo mokytinių. Ar tas zurzėjimas sulaukė kiek narsumą išdykėlių, nežinome. Tik tiek galime pasakyti, kad vaikėzai iš "Laisvės" ir "Kovos" abazo neskupi garbės plėšimų. "Kova" ypačiai tame remesle išsilavinusi yra, ir šmeižtų ten rasi, kiek nereikint. Kas jiems galvoje, kad kieno garbę, gerą vardą supurvina? ypačiai jeigu apšmeižtoji ypata neištekliaus dėlėi negali legališku keliu atsigerbti... Ne šneku ėion jau apie purvinimą vien garbingų vyrų, kliuva ir moterims.

Lieka tik pasiklausti: koks nelabasis stovi užpakalyje šmeižikų rujos? Ar yra jie agentais svetimos galybės? ar gal tik apjakėliai, kurie sudrumstame vandenyje tikisi ką nors susižvejoti? Jeigu agentai tamsių jiegu, tai vieta jiems ne padorių žmonių tarpe, bet tarpe Aze-fų; o jeigu apkvaišę hysterikai ir megalomanai, tegu eina pasigydyti pas psichiatrus. Ar šiaip ar taip, mūsų socialistai turės rimčiaus pažiūrėti į Lietuvos tautos gyvenimą; vieni jau pamatė savo klaidas, iš ko mes džiaugiamėsi; reikia tik linkėti, kad ir kitiems akys atsidarytų. Tad pirmieviškiems gaivalams nebus kliučių sueiti į vienybę ir, susidrutinus, atkreipti ginklus prieš tikrus mūsų draugijos ir Lietuvos tautos neprietelius. Tai būtų didelis rezultatas apsilankymo pas mus svečių iš Lietuvos, ir toli brangintinesnis negu keletas suaukautųjų tukstančių.

* * *

Reikia tarti žodelis į "Laisvosios Minties" skaitytojus. Mes tikime, juog skaitytojai mato mūsų darbą atliekant. Galime pasigirti, kad "L. Mintyje" telpa daugelis svarbių raštų, kurie galės būti skaitomi nors ir po keletos metų ne be dvasiškos naudos. Todėl daugelis surinkę "L. Minties" numerius sudeda į kuingą, apdarus uždeda, ir tokiu budu ją palaiko vėlesniems metams. Be svarbių raštų, "L. Mintyje" telpa daugelis paveikslų, taip kiltesnių žmonių, kaip minėtinių vietų, nešnekant jau apie šiaip iliustruotus raštus. Vienos tik iliustracijos skaitytojui vertesnės yra negu prenumerata (2 dol. metams). Rodos, iš savo pusės viską darome, kas galima, kad "L. Mintį" palaikius ant moksliskai ethiškos papėdės. O ar visuomenė tatau apvertina? Yra daugelis skaitytojų, ką mus remia, ir kurie supranta sunkenybės išleidinėjimo iliustruoto populiariškai mokslisko mėnesraščio. Bet ir daugelis apsilėdėlių, kurie kitų darbo neapvertina ir tuo darbu naudojasi už dyką. Vienok reikia visiems atsiminti, kad laikraščio leidimas daug lėšų reikalauja. Mus neremia nė kapitalistai, nė kuningai; apgavikiškų apgarsinimų mes nepriimame. Norime ir turime remties tuomi, ką patys skaitytojai užmoka. Tad ir reikalaujame, kad tie, kurie skaito, užsimokėtų. Juk tai pareiga yra atsilyginti už šviesą, kurią laikraštį skaitydamas kiekvienas įgyja. Nedoru yra darbu naudotiesi svetimu darbu be atlyginimo. Kviečiame visus, kurie skolingi, atsiteisti; nėra mes trokšdami teisingumo visuomenėi, negalime šaltai atsinešti į tai, kad visuomenė mums skriaudą darytų. Skaitytojai, platinkite "Laisvąją Mintį".



JUL. BANIULIS.

PAGAL J. ASARA.

Rusu Beletristikos Tevas.

(Žiur. "L. M." No. 42).

Taip pasimirė vyras, kuris savo jaunystėje buvo prisiekęs visą savo gyvenimą daryti tiktai gerą, ant kurio veido išsiveržė baimės prakaitas pamintytus, kad jo gyvenimas gali pasibaigti be jokių vaisių, kad gali jis pavirsti į dulkes nepalikus jokio ženklo. Jisai su tokia baimė ir pasimirė, sakė, kad *veltui* gyvenęs ir nevertas atminimo. Tiktai reakcionieriai gerbė jo pastarnosius veikalus ir džiaugėsi juomi. Tad reiktų pasakyti, kad Gogolis reakcijai tarnavo ir reakcija jį gerbs? Bet keista apraiška: reakcija pastaroji Gogoliu džiaugėsi ir tačiau — kaip saviškio jo nepripažino. Taigi, jie atsiskakė nuo savojo Gogolio! Kodėl? Tiktai todėl, kad jų Gogolis, kurį jie turi savo rankose, yra lavonas, bet daug stipresnis ir nemirtinas tasai Gogolis, kurio taip nekentė Čičikovai, Sobakevičiai ir kiti, kurį už tai labai mylėjo Bielinskis ir visi tie, kurie juto ir matė Sobakevičių ir jiems panašių sauvališkumą, kurie buvo persekiojami. Gogolį pirmų pirmiausia pripažino tie, kurie norėjo, kad tėvynė pasiliktų tokia, kokia jinai yra "Revizoriuje" ir "Mirusiose dušiose". Jie suprato ir žinojo, kad "Susirašinėjimai" nueis į kapus kartu su nelaiminguoju autoriu, bet pergyventi rašytoją, padaryti išpuodį gali tik tai, kas yra gyvas; priešingai gi tai, kas yra liguistas, pats savaimi atkrinta ir apie tai pamiršta. Tiesa, kuris Gogolio skaitytojas nežino "Revizoriaus" ir "Mirusių dušių"? Bet kiek gi yra tokių, kurie skaitė "Susirašinėjimus"? Retas, labai retas. Taip, pastarųjų laikų Gogolis nepaliko išpuodžio, numirė, arba yra tiktai del "gyvųjų nabašninkų", "mirusių dušių", gi šviesiųjų laikų veikalai gyvena ir gyvens per metų eiles ir bus gyvųjų turtu. Pastarieji veikalai turi tiktai psichologinę vertę, aš nuo savęs pridursiu, kad jie gali dar turėti ir kultūriniai historinę vertę, žiurint į tai, kaip plačiai jie apima to laiko dvasią. Tiktai raštijos historijoje jie neturi jokios vertės; raštijos historijoje juos galima ramiu būdu ignoruoti. Paėmus dar kartą, visą Gogolio reikšmę, į vieną kruvą, kalbėsime tiktai apie satyrinį realizmą. "Čion tai jūs jį pažinsite!"

"Mes neturime raštijos!" sušuko Bielinskis 1843 m. Po dešimties metų jau rašo: "Nežiurint į tai, kad mūsų raštija yra bėdina, joje yra apsiereiškęs gyvas judėjimas ir orgauškas išsivystimas. Jeigu jinai dar nepasiekė pilnumo, tačiau ji jau susirado, taip sakant, sučiuopė tikrąjį kelią prie to..." Tikrojo kelio suradėju buvo skaitomas Gogolis — "Rusų prozos tėvas", kalbant Bielinskio žiodžiais. Nežiurint to, kaip didžiais butų Puški-

nas, Lermontovas, Gribojedovas, Žukovskis — jie turi neužginčinomą svetimų šalių pavyzdžių išpuodį. "Oneginas" turi bendrumą su Byrono "Childe Harold", "Kapitono mergelė" su Scotto romanais. To bendrumo, žinoma, neskaito taip blogu, nesa tai yra natūrališka, kadangi tautos, kurios susiduria su augštesnės kultūros tautomis, labai daug iš jų prisisivina. Buvo tatau stačiog natūrališka, kad Petras Didysis kirtu langą į Europą ir rodė, ką žmonija abelname savo išsivystyme tenai buvo atsiekusi. Tuomet plaukė iš vakarų mokytojai, ir patį rusai su Petru Didžiuoju priešakin, ėjo pas juos mokyties, per tula laiką pasidavė tų šalių srovėms, kurios juos nešė. Tatau buvo natūrališka, bet ligi žinomo laiko. Kaip individuumas, kuris suaugo į metus, turi pradėti savitai mintyti, net abejoti apie mokytojo pasakytųjų žodžių teisingumą, taip tauta prieina prie naujų metų laiko durų ir patiria, kad jinai turi pasiluosuoti iš-po kitų išpuodžių įtekmės ir atsisakyti nuo "bendro" veikimo. Taipogi ir Germanai savo laiku sėdėjo pas Romėnų kojas, priėmė klasiškąją kultūrą, bet paskiau pasitraukė nuo to ir savitai pakilo, sutvėrė savo ypatingą vystimosi gadynę. Taip pat padarė ir rusai. Čion pasiluosavimą vykino daugelis tų laikų politikinių aplinkybių, su kuo buvo sujungti caro Nikalojaus I pasiryžimai. 1825 metais gruodžio mėnesyje manė, kad tikrieji Vakarų Europos idėjų nešėjai jau apveikti ir todėl smarkiai pradėjo kilti gyvas priešingumas prieš vakarų kultūrą. Tatau pagelbėjo slavų ypatybių apgynėjams (Aksakovams, Samarinui, Kirijevskiui) pakilti su visu triukšmu ne tik atstumiant vakarų jungą, bet prakeikiant vakarus, kaip netikusius, sugadintus. Bet jų nuopelnas yra tik tame, kad jie prisišliėjo prie tautos, žinoma, daug arčiau, negu romantikai, ir rašytojų vis daugiau atsirado iš tautos, kurie pažino savo tautą ir žiurėjo į ją be svetimų akinių. Taip slavofilai vykino realizmo pergalę.

Bet tą patį darė priešingoji pusė su Bielinskiu priešakin, Vakarų Europos filosofų, Hegelio ir Šellingo mokiniu. Tasai ne tik neatmetė vakarų kultūros, bet su-naudojo ją savo tautos lavinimui, ir taip šitasai "jaunosios Rosijos" kritikas liko karštu realizmo apaštalu. Ir tokio būdu nacionaliniam realizmui buvo priruoštas kelias ir Gogolis galėjo įgyti pergalę nebudamas nė vienoje nė kitoje pusėje. Tiesa Gogolis susieidavo su slavofilais, bet jų doktrinos jo neinteresavo. Beto, reikia pasakyti, kad Gogolis netvėrė savo veikalų po įtekmę kokių-nors tendencijų. Tendencijų jisai nepažino. Paryžiuje, kur tuomet viskas virte virė, Gogolis į Politiką, į partijas, į palato debatus, į luomų kovas nekreipia domos. Jei kas jį interesuoja, tatau kaipo žmogus, ne kaipo žinomų pasaulio pažvalgų arba luomų reprezentantas. Romoj Gogolis gėrisi daile, katalikų bažnyčiomis, sakosi mylis Italų tautą, bet ko ta tauta tuomet

troško, ko ji laukė, tas jam nerupi. Polemikos tarp rusų laikraščių dėlei jo, tai asmeniniai vaidai, srovės — mados dalykas. Kada 1848 metais visa Europa it sparvais skraido, lakioja, Gogolis Jeruzolimoje klupi ant kelių ir gailisi už nuodėmes. Jaunoji Rosijos gentkartė kovoja už baudžios panaikinimą ir platina kultūrinės idėjas — gi Gogolis skaito kuningų, bažnyčios tėvų raštus. Jis skaito valdžią, su visomis jos konsekvencijomis, šventa; su savo veikalų demonišku turiniu jis užsipoala ant individualumo prispaudėjų ir jo naikintojų. Jisai tuomet darė tai todėl, kad jame pačiame buvo daug energijos, tėmyjimo galės ir ypatingo mažarasių melancholinio jausmo. Gogolis daug buvo pasimokinęs nuo Puškino, vadino jį savo mokytoju ir verkė jo. Puškinas buvo papasakojęs jam porą anekdotų, iš kurių Gogolis tvėrė savo didesniųjų veikalų fabulas; tačiau kadir Gogolis buvo iš Puškino pasimokinęs, bet jis jį net pralenkė! Gogolis pralenkė Puškiną paprastos kalbos gyvumu ir daug didesniu tautos sielos supratimu ir daug aiškesniu bei tikresniu realumo atvaizdinimu. Puškino kova su reakcija, palyginus, buvo menka, gi 1841 metų, kaip jau pasakyta, cenzūros pasipriešinimas prieš “Mirusių dušių“ leidimą buvo taip didelis, kad visai suardė rašytojo nervus. Abelnai kalbant, reikia pasakyti, kad Gogolio pirmesniųjų laikų tvėryba buvo nesąmoninga, taip kad buvo net išmėtinėjama, kad jo rašiniuose yra maža idėjinio turinio, kad dėlei daugelio smulkmenų nesimato dvasinio branduolio. Bet tai tik ir buvo jo stiprumas, jo spēka! Jo geriausi veikalai yra tie, kurie išplaukė iš širdies gelmių, be jokių idėjų įtekmės, o iš vėlesnių laikų filosofavimo gimė tik šešėliai. Tai stačiog paslaptis jo veikalų milžiniškos įtekmės, kadangi jį pripažino visos dvasinės srovės, visi tie, kurie norėjo gyvenimą pagerinti. Rusų gyvenimas turėjo būti atvaizdintas pilname realume, paskiau gi kiekvienas galėjo tai išvysti ir apie jį išsireikšti. Literatūros historikui, kuris vadina Gogolį *draugijiniu rašytoju*, reikia pripažinti tiesą. “Tai menka bėda, jei jo teoretinės pažvalgos į pasaulį liko neaiškiomis, tokie talentai turi tą ypatybę, kad jie ne retai patis nežinodami pasako apie giliuosius savo laiko ir draugijos besistengimus.“ Ir ištikrųjų, kokią didelę kultūrinę rolę sulošė “Mirusios dušios“! Visuomenė iš to veikalo pasimokė ironiškai, t. y. kritiškai pažvelgti į savo padėjimą, į tai, ką vienas Francuzų historikas tuo laiku pavadino — “Milžiniška Bastilija (kalėjimu), kurioje kiekviena gyva mintis užtrokšta ir gimsta visi reakciniai pasiryžimai!“ Čion tačiau gimė taipogi ir įvairiausi progresiviniai tikslai bei troškimai, kurie po 1855 metų militarinio milžino nuvertimo galop pradėjo įgyti pergalę, ir šitame reformų laike, baudžios panaikinimas, yra ne mažu Gogolio nuopelnu. Hercen’as šitai išsireiškė: Kvailas, sukaneveiktas-sukamuotas, siauras “Mirusių dušių“ pasaulis nebeištūrėjo baisių juokų ir pasidavė.

Bet skelbėjo balsas ėjo toliau — vienas ir tas pats, ir juokas, ir verksmas, ir kalbos, ir kningos — visa kas šaukė žmogų prisipažinti prie savo padėjimo, visa kas rodė įžinią ir apšvietą, minčių tyrinimasi nuo visų prigimtų šukšlių, į proto ir jausmų laisvę“. Ostrovskis, Salytkovas, Ščedrinas, Dostojevski, Grigorovičia, Gančarovas ir kt. tęsė toliau Gogolio pradėtąjį darbą. “Nuo Gogolio niekur nepabėgsi!“ ir “Visa mūsų literatūra, kiek jos yra be užsienių įtekmės, prisišliejo Gogoliui“ (Černiševskis). Ir dabar dar? Daugel kas yra persikeitęs, tai tik išlaukiniai! Kiek naujų tipų, kurie prie naujų aplinkybių nešioja tą pačią seną Sobokevičių, Čičikovų širdį? Skaitykite Čechovą ir jūs rasite tas pačias “mirusias dušias“. Taipogi ir naujesiems realistams pasiseka sutverti tikrai negatyviniai charakteriai, gyvenimo šešėlių pusės; tik kas rodopavyzdinius žmones, tenai jie išeina išblyškę, o jei yra kuomet gyvi, tai tik išėmimai, yra žmonės, kurių valstija — tai ne šitasai pasaulis, kurių jėgos sutrupintos. Toks tai tas gyvenimas! Ir ligi kol taip bus, tol Gogolio niekas nebus pergalėjęs. Jo veikalai visada budins mūsų energiją, ragins kritiškai pažvelgti į gyvenimą, ragins pasiklausyti, ką mūsų sąžinė mums byloja. Patsai tragiškasis Gogolio nupuolimas tegu moko mus apsisaugoti, kad ir mes nepultume į bedugnę, tegu moko mus stiprinti savo jėgas kovai, laikyti šventais savo visuomeninius tikslus, kad nenupultume dvasioje, kai Gogolis. Todėl mūsų jaunoji gentkartė būtina turi pasižymėti Gogolio žodžius: “Tai imkite su savim kelionėn, kada išeinatė iš minkštučių jaunystės metų sunkion vargo kelionėn — imkite visus žmogiškus jausmus ir jėgas; nepameskite jų ant kelio: paskiau neberasite!“ Tegū bus karšta širdis, kuri teikia ir gamina jėgas, bet tegū bus liuosa nuo klejonių ir sapnų galva, kuri rodo kelią “Rosija mato savo išsigelbėjimą civilizacijoje, atšvietoje, žmoniškume, budinime ir kilime tautoje sąžinė, kuri per daugel šimtmečių gulėjo nematoma ir paskerdusi mėšlyne bei purvyne. Jei reikia teisių ir įstatų, kurie susiderina su sveiku žmogaus protu ir su tiesa ir tai turi būti teisingai išpildoma.“ Taip rašė Bielinskis Gogoliui. Tatai žiurėdami į didyjį rašytoją, suprasdami jį ir dovanodami jam, mes su pasididžiavimu atsiename “Mirusių dušių“ apskundėją ir sutikdami su jo svarbiais žodžiais lauksime to ryto, kada ant Rosijos gyvenimo laiptų pasirodys tekančios saulės spinduliai.

(Galas).



Caro Nikolajaus I Gadyne.

(Žiurėk "L. M." No 37).

Grovas *Eustachas Tiškevyčius* (1814—73), žemvaldys Lietuvoje, mokytas mylėtojas paminklų šalies, įsteigtojas muzėjaus senobinių dalykų ir per 10 metų (nuo 1855) pirmsėdis Vilniaus archajologiškos komisijos, išleidė: *Przut oka na źródła archeologii krajowej* (Wino 1842), kur aprašytos likosi senobinės liekanos Lietuvos ir Rosijos. Papildymu to triuso yra vėlesnės — *Badania archeologiczne* (t. 1850). Puiki yra jo monographija: *opisanie powiatu Borysowskiego* (t. 1847).

Konstantas Tiškevyčius (1806—1868), vyresnysis brolis Eustacho, triusėsi ant to paties lauko. Svarbi yra jo — *Wiadomość historyczna o zamkach, horodyszczach i okopiskach starożytnych na Litwie i Rusi litewskiej* (Wilno 1858), taip-gi posmertiniai veikalai: *O kurhanach na Litwie i Rusi zachodniej* (Berlin 1868) ir *Wilija i jej brzegi, pod względem hydrograficznym, historycznym, archeologicznym, i etnograficznym* (Drezno 1871). Abu broliu nešykštėjo nei triuso nei grašio dėl tėvynės dalykų.

Jonas Čecot, draugas Mickevyčiaus († 1847 m.), tyrinėjo liaudį Lietuvos ir Baltgudijos ir išleisdinėjo geruose išguldymuose *Piosnki wiesniacze a) z nad Niemna* (Wilno 1837), *b) z nad Niemna i Dźwiny* (t. 1844), *c) z nad Niemna, Dniepru i Dniestru* (t. 1845).

Lucijonas Sieminskis išdavė "Podania i legendy polskie, ruskie i litewskie" (Poznań 1845).

Romualdas Zienkevyčius išleidė *Piosenki gminne ludu pińskiego* (Kowno 1851).

Kaz. Stadnickis (g. Žmigrode 1796†1886 Lvove) tyrinėjo istoriją Rosijos ir Lietuvos. Išleidė: a) *Synowie Gedymina* (Lwów 1847—53, 2 t.), b) *Bracia Władysławowa Jagiełły* (t. 1867), c) *Olgiard i Kiejstut* (t. 1870), d) *Koryjat Gedyminowicz i Koryjatowicze* (Kraków 1877). — *O tronie elekcyjnym domu Jagiellonów w Polsce* (t. 1880).

Stasys Choloniewskis (1791†1846), mokytinis Vilniaus universitatės, mokėsi Romoje ir 1829 m. tapė kuningu, 1832 m. pastojo pamokslininku prie katėdros Kamienice, ir traukė širdis žmonių "prie Dievo"!... Jo yra: *Kazania* (Kraków, 1888, 2 t.) taip-gi jis išguldė *J. E. Veith'o Narzędzia męki Chrystusowej* (Wilno 1842) ir *Słowa nieprzyjaciół Chrystusa* (t. 1843).

Petras Semenenko (g. 1814 Bialostoke, † 1886 Paryžiuje) po 1831 m. išėjo į užrubežį ir drauge su Kaysevyčiumi įsteigė — *Zgromadzenie zmartwychwstania Pańskiego*. Kuningu pastojęs 1841 m. iš pradžių ir po mirties Kaysevyčiaus buvo generolu *Zgromadzenia*. Prieš *Towianski* išleidė: *Towianski et sa doctrine* (Paryž 1850), *O miłości ojczyzny* (Paryž 1864) ir *Na cześć Cyryla i Metodęgo* (Kraków 1881), *Credo* (Lwów 1885).

Karolis Sienkevyčius (1792†1860) triusėsi apie istoriją Lenkijos; 1832 m. prigulėjo Paryžiuje prie uždėtojų *Towarzystwa literackiego i historycznego*; išleidė spauldoje *Kronika emigracyi polskiej* (Paryž, 1834—39, 8 t.), *Skarbiec historyi polskiej* (t. 1839—42, 4 t.), *Documents historiques relatifs á la Russie et la Pologne* (t. 1854, 3 t.).

Mikalojus Malinauskas (1799†1865) pasišventė istorijos tyrinėjimui po archyvus Radivilų ir iš rankių archajologiškos komisijos Vilniuje. Išguldė *kroniką Wapowskio* ir paaikšino išguldytus per *Jos. Krzečkowskį Pomiętniki o dawnej Posce* (Wilno, 1847—51, 2 t.), parengė gyvatus *Jono Albrechto* ir *Stanislavo Laskio* (Wilno 1864), išdavė *Źródła do dziejów polskich* (Wilno 1843—44, 2 t.) drauge su *Al. Przędzieckiu* ir *Mikolu Grabovskiu*.

Ignotas Holovinskis, Rusinas, g. Cvruče 1800 m. Mokslus baigė Vilniuje, *dvasiškoje akademijoje*, pokam pastojo kuningu. Kyjevoje per keletą metų prie universitatės skelbė mokslą *thėologijos*. Kad 1839 m. pakasavojo tą mokyklą, *Holovinskis* iškako į "Źcme Šventą", ir sugrįžęs gavo paliepimą sutvarkyti prietikius katalikų bažnyčios Lietuvoje ir Baltojoje Rusijoje. Buvo rektoriumi *dvasiškos akademijos*, kurią iš Vilniaus perkėlė į Peterburgą. 1848 m. tapo *suffraganu* *archivyskupo Mogylevo*, o 1850 m. tapė pats *metropolytu*, kuomi ir mirė 1855 m. Parašęs yra *Legendy* (Wilno 1843), *Dzieciątko Jezus* 1846), *Hymny kościelne* (1856), *Pielgrzymka do Ziemi świętej* (1842—45, 5 t.), *Rachel* (1847), daug pamokslų, ir taip-gi *Homiletyka* (Kraków 1859).

Ignotas Danilavičius (1789—1843), tyrinėtojas istorijos ir tiesų, profesorius prie universitatės Vilniaus, Charkovo, Kyjevės ir Moskvos, daug triuso pridėjo prie surinkimo *historiškos medegos Lietuvos*. Surado ir išleidė "Latopisiec Litwy i kronika ruska" (Wilno, 1827); iš Moskvos archyvų apskelbė (drauge su kuningaikščiu *Mikolu Obolenskiu*) "Księga poselska metryk W. Ks. Litewskiego" (Moskwa 1838—44, 4 t.), *Skarbiec Dyplomatów* (Wilno, 1860—62, 2 t.).

Antanas Goreckis, g. Vilniuje 1787 m., pastojo į kariumenę *Kuningaikštystėje* Varšavos, atliko kompaniją *Napoleono*, potam aplankė *Vokietiją*, *Italiją* ir *Prancuziją*. Sugrįžęs namon apsibuvo ant ukės. Ėmė talpinti dainutes ir baikutes *Varšavos laikraščiuose*, bet daug turėjo klapato su cenzura. 1831 m. ėjo į maištą, kuriam nenusisekus kako į užrubežį ir apsigyveno Paryžiuje. Išėjo čion: *Poezye Litwina* (1834), *Bajki, Poezye nowe* (1839), *Kłosek Polski* (1843), *Wolny Głos* (1850), *Siewba* (1857), *Nowy zbiorek wierszy* (1858), *Jeszcze tomik pism* (1859), *Wiersze różne* (1860), *Nowe pisemko; Rozmaitości* (1861). Mirė jis 1871 m.

Juozaapas Lukaševyčius (g. 1799), nuo 1829 m. buvo *direktorium* *bibliotekos Račynskių* *Poznanėje*, potam

profesoriumi prie gimnazijos ten pat. Jis rėmė dvasės judėjimą toje šalyje, ir ypačiai nuo 1834 iki 1846 m. laikraščius, tarp kurių labiausiai "Przyjaciel ludu". Nors pats katalikas, matė puolį Lenkijos nepasekmėje antikatalikiškų aspiracijų. Tarp jo daugelio veikalų, pamename: Dzieje kościołów wyznania helweckiego w Litwie (Poznań 1842—3, 2 t.), Historia szkół w Koronie i w W. K. Litewskiem (t. 1849—51, 4 t.). Nuo 1852 m. Lukoševičius apsigyveno, nusipirkęs dvarą, Torgoševičiuose palei Kobylino, kur mirė 1873 m.

Liudvikas Vladislavas Kondratavičius (Wład. Syrokomla), g. Jaskavčiuose, pav. Slucko, 1823 m.; jaunystę perleido Paniamunės palivarke Marchačevičkėje arti Nesvyžiaus; mokėsi Nesvyžiuje pas Dominikonus, potam Nogarde, bet dėl tėvų bėdumo apsisotojo ant penktos kliašės; ypačiai religija įsmego į jo širdį. 1836 m. sugrįžęs namon užsiėmė uke, bet skaitė, ypatingai Waltherio Scott'o raštus. 1842 m. atvyko į Nesvyžių ir gavo vietą Radivilų dvare, kur pervertė kunigaikščių archyvą ir studijavo istoriją savo šalies. Apsivedė 1844 m. su Povilina Mitraševičiute ir apsiuvo pas tėvus Zalučiuose palei Nemuną; gyveno labai vargingai. 1852 m., mirus dukterei, jis perikraustė į Vilnių, potam išsidangino į Boreikiškių kaimą, arti Vilniaus. Didelėje bėdoje čion gyveno, trukstant vienval duonos. Mirė Vilniuje 1862 m. Išguldė Lenkų poėtų iš Zygmantų gadinės veikalus, taip-gi daug pašnekų (gawędy), meileraščių, net epų ir dramų; jo yra Margier, Kasper Karliński ir kiti veikalai. Proza jis parašė: Dzieje literatury w Polsce (Wilno 1851—2, 2 t.), Wycieczki po Litwie w promieniach od Wilna (1860, 2 t.), Niemen od źródła do ujścia (1861), Życie i pisma Ignacego Chodźki (1861) ir t.t.

Konstantas Tyzenhauzas (1786†1853), mokytinis Jundzillos, tyrinėjo paukščius. Jo yra: Ornitologia powszechna (Wilno, 1843—46, 3 t.) ir Oologia ptaków polskich (Warszawa 1861), papuošta paveikslais, o išduota per jo sunų Reinholdą.

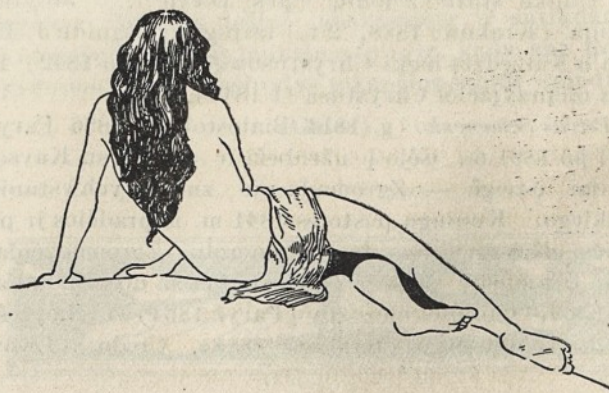
Vaclavas Alėksandras Maciejauskas trisėsi dėl literatūros ir tiesažinystos Lenkų ir slovenų; g. Kalvarijoje 1793 m., mokėsi Krokuvoje, Vroclave, Berlyne ir Göttingene. 1818 m. buvo mokytoju liceume Varšavoje, potam universitatės profesoriumi. 1832 m. buvo teistoju mozuriškojo tribunolo, potam 1838 m. profesoriu senobinės literatūros ir tiesų kursų (1841). Galiaus pasitraukė į tyką. Mirė Varšavoje 1883 m. Nors Lietuvoje gimęs, jis yra karštu garbintoju slovenizmo ir pravoslavijos. Išėjo iš jo plunksnos Historia prawodawstw słowiańskich (Warszawa 1832—35, 4 t.), Historia włościan i stosunków ich politycznych, społecznych i ekonomicznych, które istniały w Polsce od czasów najdawniejszych, aż do drugiej połowy XIX wieku (Warszawa 1874); Żydzi w Polsce, na Rusi i Litwie (Warszawa 1878).

Kazys Buinickis (1788—1878), Vidžiamio ukėsas, piešė Baltarusių draugiškus paveikslėlius: Wędrówki po małych drogach (Wilno 1841, 2 t.), Nowa wędrówka po małych drogach (t. 1852, 2 t.).

Adomas Stanislavas Krasinskis (g. 1810), buvęs vyskupu Vilniaus, išguldytojas Piešn o półku Igora (Petersburg 1856), susatė Słownik synonimów polskich (Kraków 1885, 2 t.).

Jeronimas Kaysiewicz, g. 1812 m. Slavikuose, pav. Mariampolės, mokėsi Seinuose, potam nuo 1829 m. universitatėje Varšavos — tiesažinystos. Maišto mete sužeistas, su kitais ištraukė į Prancuziją, gyveno Besancone, potam Paryžiuje. Pastojo kuningystos moksluona Paryžiuje, 1836 m., pabaigė Romoje, ir 1841 drauge su Petru Semenenko gavo "pašventinimus į kuningystą". Jau 1842 m. tie du ponu sutvėrė "Zgromadzenie Zmartwychwstania Paskiego", pradžioj pagal regulą šv. Benedikto, potam 1850 m. sau skyrimą įsitaisė. Pius IX patvirtino, ir jie ėmė trustiesi prieš besiplatinantį socializmą, ir rupinosi "užsiimti valdymu parapijų"; taip-gi troško "mokyti" jaunuomenę. Tuoju ėmė kariauti 1842 m. prieš Towianskio mokslą, kariauvo prieš kalbas prieš tikėjimą, reikalavo atogailos nuo tautos, kuri visas nelaimes užtraukusi per savo kaltę; matė jau murą katalikybės nuodėmėmis netikėjimo ir barnių ėsantį pagriautą. Paryžiuje, aname židinyje "pilgrimystos", jis savo pamokslus skelbė tarp 1842 ir 1848 m., taip-gi Romoje, Krokuvoje, Poznaniuje ir Lvove, potam jis nukako į Suvienytas Valstijas, ir į Braziliją (1865), potam (1871) į Kentucky, St. Agatha ir Chicago. Buvo baisus neprietelius "riausių ir suiručių". Kada prasiđėjo sukalbos apie uniją Bulgarų su Roma, Kaysiewicz 1862 m. padarė missiją toje šalyje. 1845 m. jis tapė išrinktas perdėtiniu savo Zgromadzenia, ir nuo 1855 m. pastojo jau generolu savo zokono be pertraukos. Iš jo mokyklos išėjo Valerijonas Kalinka. Galiaus iskariauvo galėjimą veikti Lvove "dla dobra kościoła i narodu". Tasai "ksiądz niezłomny" mirė Romoje 1875 m. Spaudoje išėję yra daugelis jo "Kazania".

(T. b.).



KAROLIS VAIRAS.

(PAGAL A. S. MACKENZIE).

Literatūros Evoliucija.

(Žiurėk "L. M." No. 40).

*Barbariškoji Azijos
literatura.*

*Todas ir Ainių
tauta*

Todas tauta gyvena. Nilgiri atkalnėse pietų Indijoje. Iš prigimimo sunkūs ir romūs, jie statosi augštesniais už kitas kitas kaimyniškas tautas. Gentė pasidalina į du skyrių, kurių žėdnas susideda

iš ekzagoninių klanų. Nors kiekvienas klanu narys turi, abelnai imant, komunistišką teises ir privilegijas, vienok savastį valdo giminės arba ir atskiri gentės šarariai. Kaip taisyklė priimta, kad visa klanu pienininkystė ir dalis bulių priklauso vienam klanui; namai yra šeimynos savastimi, podraug su tuo daug bulių, naminiai baldai ir įvairūs papuošalai priklauso atskiriems klanu nariams. Pagal tam tikro ritualo, prijaukintų karvių pienas laikoma šventu. Paveldyba rokuojama pagal vyrišką liniją, ir žėdnas klanas turi savo valdovą, kurs tik ligos ar senatvės dėlei gali netekti savo teisių. Gentės nesutikimus teisia tam tikra atstovų taryba, susidedanti iš penkių rinktinių šararių. Vienos tik moteris užlaikė tatuavimą ir jos tatuuoja krūtis, rankas ir pečius.

Todų šokiai — tai tam tikra gan lanki gestikulacija, kuri skiriasi nuo raganių, kuningų ir pieinių šventųjų šokių. Vyrai kaip kartais šoka ir pakasynų šokius.

Todų dainos yra dvejos: impromptu, t. y. čia pat sudedamos ir tradicinės. Jos sudedama ir dainuoja ma kiekvienai tinkamai aplinkybei pasitaikius; gabesnieji giesmininkai laikoma didelėje pagodonėje. Dėl pavyzdžio privesime čia "Našlio Dainą":

O moteris įstabios kilmės!
Pažinta tuoj po užgimimui.
O žiede, o žydintis medi!
Suradai tinkamą ištekėjimui vyrą;
Aš radau tinkamą apšvedimui pačią!
Atidaviau tau geriausius savo bulius.
Atšvedžiau tave, kaip gražybę, į kuodr'ą.
Namus pasistatėva,
Trandeles ir bulių ragus pasidarėva, kad

[puošties.

Maloni tu buvai ir gaivinga,
Tarytum medžio šešėlis.
Manėva sykiu gyvensiančiu.
Bet tu palikai mane vieną,
Tu apleidai mane.
Mano dešinoji akis pilna ašarų,
Mano nosis vis šlampa nuo liudėsio.
Išsiilgau, bet negalin tavęs rasti!

Todai turi daugybę mytų, parodančių įvairias jų religijos ir literatūros ypatybes. Kadaisia, anot jų, buvusi tokia gadynė, kuomet dievai, žmonės ir buliai santaiškoje gyvenę Nilgiri atkalnėse. Dievai viešpatavę ant žmonių, nesa jie sutvėrę ir žmones ir bulius. Todai, sakydamiesi turėję daug dievų, turi omenėje 1600 ar 1800. Beveik visi dievai gyveną ant tam tikros kalnų viršūnės, kurią apsirinkę sau už sostainę. Dabar dievai nebepasirodą, nors legendose nurodoma, buk dievais virtę kaikurie Todų didvyriai. Kaikurie didvyriai pasidarę dievais, bet sulig senesniųjų dievų kilmės ir patįs Todai nieko nežino. Šiė yra pora Todų mytologijos pavyzdžių.

Pirmasai Toda ¹⁾. On'as buvo Pithi, vyriausiojo iš visų dievų, sunus. Vieną dieną jis išėjo su savo pačia pas Medripen. Ten jis padėjo geležinį balkį, On'as sustojo ant vieno balkio galo, ir sutvėrė 1600 bulių; jo pati, stovėdama ant kito balkio galo, sutvėrė 1800 bulių. Užpakalyje On'o bulių pasirodė žmogus, besilaikąs paskutiniojo bulių uodegos, ir tai buvo pirmutinis Toda. Dievo sutvertųjų gyvulių ainiai liko šventais, o jo pačios sutvertieji gyvuliai — tai šiaip sau paprasti buliai. Tasai pats dievas valdo Amnodrą, mirusiųjų viešpatystę.

Suakmenėje žmonės ²⁾ Teikirzi — tai bene svarbiausioji Todų deivė. Ji yra žmonių sutvėrtojo sesuo. Jinai paskirstė Todas į klanus. Jinai lygiai padalino bulius. Jinai davė kiekvienam kaimui jo vardą. Kada ta deivė gyveno Nodrs'e, tai Mysore's išėjo į kovą priešais ją. Kada jie priėjo visai arti, tai sujudo miškai su dideliu triukšmu. Mysore's gyventojai, užgirde triukšmą, labai išsigando. O Teikirzi pasakė: "tegul jie pavirsta į akmenis". Ir jie pavirto į akmenis, ir jų iki šiai dienai galite juos matyti.

Kwoto Bedugnėje. Kwoto buvo tai arbuzo šmotelis, pavirtęs į kudykį, kurs paskui išaugo į žmogų. Vieną dieną, kada dievai susirinko posėdin, Kwoto atsėdo ant pat viršūnės kalno Tikalmudri. Dievai tarė viens kitam: "Kaip-gi tai, jis sėdi augščiau, negu mes? O, tai visiškai negerai". Jie nutarė nužudyti jį. Tris ar keturi dievai atėjo pas Kwoto ir gudriai tarė: "Mes parodysime tau tavo žemę". Jie nusivedė jį ant kran-to bedugnės ir nustumė jon. Kwoto persikeitė į vana-gą ir vėl užlėkė ant tikalmudri viršūnės. Visi dievai nusistebėjo, kad jis neužsimušė. Jie nutarė vėl pabandyti nužudyti jį. Jie nusivedė jį ant kito kalno viršūnės ir nustumė žemyn. Kwoto ir dabar neužsimušė. Jis užsikabino už bambuko medžio, pasikėlė augštin ir užgavo dievui Kordtho per galvą. Dievo galva sutruko į tris dalis, ir dabar jos galima dar matyti ant

1) Žiurėk: A PHRENOLOGIST AMONG THE TODAS. London, 1873, 49 ir t. t.

2) Šis mytas panėsi Graikų Gorgonams.

kalno viršunės. Po kitų dar ir-gi nenusisekusių bandymų dievai davė Kwotui kitą vardą ir pripažino jį esant vyresniu.

II. Ainu gyvena ant Jezo salos, kuri yra šiaurinė dalis Japonijos imperijos. Pirma Japonų jie buvo apgyvenę visą Salyną, arba archipelagą. Sachalino salos ainai tiki, buk jų pirmtakunai gyvenę požeminiuose urvuose. Jie neturi bendrų mongolams ypatybių, ir jų papročiai turi ši-tą su Japonų papročiais. Vargiai bus šimtas metų, kaip ainai pažengę augštyn nuo akmens gadynės žmonių; dabar ainus nuo akmens gadynės žmonių skiria tik metalo peiliai, kuriuos jie gavo nuo savo kaimynų iš pietų. Labjaus civilizuoti ainai moka nusikalti sau ir vilyčių smailagalius.

Mergaitėms sulaukus dviejų metų amžiaus, ainai nutatuuoja ant viršutinės lupos juodus usus; be tokių usų joki ainų mergina negalėtų gauti sau vyro.

Tuli ainų *šokiai* primena kaikurių Siberijos tautų šokius. Metinėse sukaktuvėse nuo dienos, kada jų šalyje apskelbta Japonų įstatymai, šokama "gervės šokis", kurį atlieka merginos. Tas pats šokis šokama ir didėje žvėjų šventėje; prie to šokio bandoma pamėgdžioti gervės balsas vietoje dainos. Meškos šventė yra didžiausioji ainų iškilmė. Ji apvaikščiojama pagerbimui meškos, kuri ainams duodanti maistą ir kailius. Šokiai ir kitokios apeigos atliekama tam, kad užgerinus meškas, kad jos nedraskytų ainų — medėjų.

Ainai irgi turi dainas čia-pat sudedamas, impromptu ir tradicinines. Jų dainų melodija yra labai lanki ir įvairi, kad beveik negalima jos užrašyti. Kartais minima dainuoja, pasidalinus į du skyriū, bet tie du skyriū niekad nebando suvesti savo balsus į harmoniją. Jie tankiai dainuoja užtiesdami tinklus arba irkluodami valtis. Tokios dainelės buna trumputės, vos iš kelių žodžių:

Vado dukteris yra dailios,

Taip senos, taip jaunos.

Taip pat daili turi buti ir ši valtis!

Arba dėkingumo choro daina:

Aš esmi labai laimingas;

Nuo jūsų, garbusis pone,

Gavau labai gardžiai

Pavalgyti ir išgerti!

O čia štai žodis į žodį versta tipiška tradicinė iš septynių stanzų susidedanti daina:

1. — Kasžin kas jurose tai kėlė augštyn tai leido žemyn savo galvą.

2. — Atėję pažiūrėtū kas tai buvo, rado, kad tai buvo bemiegas baises jurų liutas; jie jį suėmė ir atsi-nešė ant kranto.

3. — Dabar gi, kada apsidairėm, tai pamatėm, kad Ainų žemėje užstojo badas.

4. — Ir pamatėm, kad didelis jurų liutas sugauta

pajuryje, kur baigiasi upė Saru.

5. — Ir ainai galėjo jį valgyti.

6. — Todėlei dievams paaukota *inao* ¹⁾ ir vynas.

7. — Taigi dievai, kuriems atnešta tos aukos, buvo patenkinti ir yra patenkinti.

Ainų *Mytologija*, ačiu jų santikiams su chiniais ir japonais, užsikrėtė šitų tautų ypatybėmis, betgi likosi ir tyra jos dalis. Ainai tiki į debesų, upių, kalnų, girių ir ugnies dvasias. Dėl pavyzdžio privesime porą Ainų mytų.

1. — *Žemės drebėjimo vašilas* ²⁾ Pradžioje upės Saru yra didelis ežeras. Ten gyveno taip didelis vašilas, kad jo galva buvo viename ežero gale, o uodega antrame. Garbingi mūsų pranokėjai išėjo užmuštū tą žuvį, bet nieko negalėjo jai padaryti, nors vargo per daugelį dienų. Dievai mylėjo Ainų žemę. Jie pasiuntė iš dangaus pagalbą. Jie nusileido žemyn ir suėmė į savo rankas vašilą. Vašilas išstruko ir pasinėrė dugnan. Tada dievai panaudojo visą savo galybę; jie ištraukė didįjį vašilą kraštan. Mūsų garbingieji pranokėjai pasiėmė savo kardus ir tol mušė vašilą, kol užmušė.

Dievas Kiškis. Ant kalno viršunės buvo didelis namas. Viduje buvo šeši labai dailiai pasirėdę gyvunai. Jie visados bardavosi. Iškur jie atėjo — nežinoma. Syki atėjo Okikurumi ir tarė: "Oh, Jūs negerai kiškiai. Jūs netikę kiškiai! Kas-gi nežino jūsų kilmės? Debesių vaiki svaiddo viens į kitą sniego gumulius. Sniegas nupuola čia, žmonių pasaulin. Kam-gi uždyką sniegą aikvoti? Tie sniego gumulai — kiškiai, ir tie kiškiai — tai jūs. Jūs, gyvenantie šiame pasaulyje, šiame žmonių pasaulyje, turite ramiai užsilaikyti. Ko gi jums barties?" Tai taręs, Okikurumi pagavo nuodegulį ir visus šešis paeiliui apkulė. Po tam visi kiškiai išbėgiojo. Tai toki yra dievo-kiškio pradžia. Taigi del to jų kunai yra balti, nes jie yra iš sniego; jų ausis yra juodos, nes tą jų kuno dalį apsvilino nuodegliai".

1) Tam tikri religijiniai simbolai.

2) Ant salos Yezo esti gana tankūs žemės drebėjimai. Ainų tikima, buk tuos žemės drebėjimus sukeliančios baidyklės — žuvis.

(T. b.).

"Jaunimo Sapnų" pas mus nebeliko; antrasai seimas L. M. S. A. apsižiūrėjo, kad moksleiviai pus mus "kampininkavę" ir to dėlei "J. Sapnai" skysti buvę... Kad vietos nedaug "Sapnai" turėjo, tiesa. Bet kad jaunimas nē tos mažos vietos nemokėjo tinkamais raštais užpildyti, rodos — ne mūsų kaltė; juk nesyki turėjome dėti straipsnelius ne iš "J. Sapnų" redakcijos atėjusius. Ir šiaip pasakyti turime, kad daugelis tilpusių raštų nėra gyvais, nē tinkamai parašytai; todėl jaunimui "kampo" nepavydėjome, taip nē neverkiame jam išsikraustant. Tik linkime, kad jaunimas geriaus redagautų savo busimąjį laikraštį, kitaip jis vis "skystas" išeis; o juk "tirštesnio" galima būtų laukti. Na, ir laukiame.... Geros kloties!

DR. A. SLIUPIUTE-JANKAUCKIENE

Gydo visokias ligas moterų, vaikų ir vyrų.

Valandos: nuo 12-2 popiet: nuo 7-9 vakare.

265 Berry Street, BROOKLYN. N. Y.

(tarpe Grand St. ir So. 1-st St.)

TELEFONAS GREENPOINT 8

H. S. ALWORTH**Attorney and Counselor at Law**

Veda visokias provas pasekmingai ir atlieka visokius teismiškus reikalus. Reikalaujami advokato kreipkitės:

OFISAS:

GYVENIMO NAMAI:

619 Connell Bld'g. 1649 N. Main Ave.

Bell Phone 234-R. SCRANTON, PA.

Lackawanna Trust Co.**BANKAS****404 LACKAWANNA AVE. SCRANTON, PA.**

Užkviečiame kiekvieną šio laikraščio skaitytoją pasidėti savo pinigus musu bankan.

MOKAME 3% NUO BILĖ SUMOS. GALITE PRADETI TAUPYTI PINIGUS KAD IR NUO VIENO DOLERIO.

Siunčiame pinigus

Money Orderiais ir banko Draftais arba Čekiais į visas dalis Europos; ypatingai užžiurime siuntinėjimą pinigų į Lietuvą.

PAS MUS GALITE SUSIKALBĖTI LIETUVIŠKAI.

Matthews Broliu

SANKROVOJE GAUSI

VISOKIOS RUŠIES DAŽUS

Atlantic Pure White Lead

Francužiškas Zinc

Devoe's Lead ir Zinc dažai

Lucas Blėtai ir Stiklui dažai

U. S. U. Deck Dažas

Spencer Kellog's sėmenų aliejus

Campbells Varnish palitura

Crocketts Wood Preservative

Johnson's Wood Finishes

Jap-A-Lac.

Devoe's Roman Enamel, Alabastine, Muresko ir invairiausi dažai, koku tik kam reikalinga, taipgi visoki inrankiai ir tėptuvai dažymui gaunami pas

Matthews Bros.**320 Lackawanna Ave. SCRANTON, PA.****Tikras ir Sveikas Reikalas**

NORTH SCRANTON BANKAS augo ir dabar te-
b'auga ir plėtojasi. Tas viskas priguli nuo uo-
lumo ir atydumo vadovų Banke, kurie patys
tyrinėjo ir mokėsi, kaip Bankas reikia vesti,
ir kurie reikalauja, kad Banko reikalai būtų
vedami visais laikais taip, kad būtų teisingi
geri ir patikėtini.

Tokia Banko valdyba pati-
krina, kad negali prapul-
ti nė 1 doleris tèn padėtas.

NORTH SCRANTON BANK,
1902 N. Main Ave., SCRANTON, Pa.

**The International
College of Midwifery.**

Moterims žinotina, kad Scrantone pradė-
sime naują kursą akušerijos mokymo Sau-
sio mėn. (January) 2 d. 1914.

Mokinties priimame moteris ir merginas,
mokančias skaityti ir rašyti, turinčias
nemažiaus kaip 20 metų.

Mokslo kursas traukiasi 4 mėnesius. Mo-
kestis išneša už mokslą \$100.00. Užmo-
kėti reikia iš viršaus.

Akušerė, pabaigusi mokslą, gauna di-
plomą.

Mokykla yra inkorporuota Pennsylvani-
jos valstijoje, bet diplomai yra geri vi-
sose Šuvienytų Valstybių valstijose.

Iš svetur atvažiavusios mokinės randa pi-
gų pragyvenimą.

Perdėtiniais akušerijos mokyklos yra ir
pas juos galima atsišaukti:

Ten pat ir ŠPITOLĖ moterims ir vai-
kams. Ligoniai peržiurimi nuo 11 iki
1 adynai kasdien.

DR. J. ŠLIUPAS, Pres., 1419 N. Main Ave.

DR. J. KULCZYCKI, Treas., 1125 Pittston Ave.

SCRANTON, PA.

KOLLEGIJOS ANTRAŠAS:

213 Pittston Avenue,
SCRANTON, PA.

“L. M.” INTALPA nuo 1910 m.

No. 7. VIII. 1910.

J. Šl. Mažoji arba Prusiškoji Lietuva 19-me šimt-
metyje. 147—152.

J. Šl. Muravjevo gadynė Lietuvoje. 152—154.

„ „ *J. Huss’as* ir jo pasekėjai. 154—158 (užbai-
ga).

J. Dragomanov. Rojus ir Pažanga. 158—161.

K. Vairas. Pas gyvenimo slenkstį. 161.

V. K. Račkauskas. Kuningo vikaro pasakojimas,
162—165.

Gyvenimo atbalsiai. 165—166.

Šis bei tas (Halley’o kometa.— Kaip žmonės pinin-
gus taupoja. — Beturtis. — Žydai ir elektrybė.) 166—
168.

Kalėdų Kaukė. Melodijos. 168.

Antons. Mano rožės liepia sveikinti tavę. 168.

“Parama“. 169.

No. 8. IX. 1910.

P. Mažilis. Mikroskopas. 172—173.

J. Šl. Muravjevo gadynė Lietuvoje. 174—185.

M. Dragomanov. Rojus ir Pažanga 185—190.

J. Šl. Ką aš galiu ir ko negaliu tikėti. 190—192.

V. Hugo. Notre Dame de Paris. 192—194.

No. 9. X. 1910.

V. K. R. Moterų judėjimas. 195—197.

M. Dragomanov. Rojus ir Pažanga. 197—201 (už-
baiga).

Z-ės V-ks. Astronomiški vakarai. I. 202—276.

V. K. Račkauskas. Ilgėjimos. 206—207.

B. Ž. Bažnyčia ir Mokslas. 207—209.

Iš mūsų laikraščių. 209—210.

Chronos. Gyvenimo atbalsiai. 211.

Šis bei tas (Išdirbiniai ir varškės. — Aukos teat-
ruose. — Apšvieta Chynuose. — Kaip auga miestai)
212—213.

V. Hugo. Notre Dame de Paris. 213—217.

No. 10. XI. 1910.

Lietuvių Laisvamanių Susivienijimas. 219—220.

A. Orlov. (vertė *J. Šl.*) Bažnyčia ir viešpatija,
220—224.

J. Šl. Lietuvos likimas po valdžia Katarinos II ir
Pavilo I. 224—232.

V. K. Račkauskas. Tėvynė. 233.

„ „ „...Ir gyventi!...“ 233—234.

Kalėdų Kaukė Lietuvos girioje. 234—236.

Ž-ės V-ks. Astronomiški vakarai. II. 236—238.

Chronos. Gyvenimo atbalsiai. 238—240.

Šis bei tas (Iš klostorių gyvenimo. — Streikai Mas-

kolijoje. — Encyklopedija Lietuvių kalboje. — Bezdžio-
nių kalba). 240—242.

No. 11. XII. 1910.

V. K. R. Levas Tolstojus. 244—245.

Kun. V. Dembskis. Tautiečiai į kovą. 245—246.

A. Orlov. Bažnyčia ir viešpatija. 246—250.

J. Šl. Viešpatavimas Caro Aleksandro I. 250—257
(Caro liberalizmas ir Vilniaus universitatė; įtekmė Čac-
kio ir Kollatajus. 2. Legionai ir Varšavos kuningaikš-
tystė).

V. K. Račkauskas. Jonas. 258—262.

V. Hugo. Notre Dame de Paris. 262—264.

Gyvenimo atbalsiai. 295—266.

No. 12. I 1911.

Kelios mintys apie mūsų santikius. 267—268.

J. Šl. Viešpatavimas caro Aleksandro I. (3. Ka-
rė su Napoleonu. Viennos kongresas, Svietiškosios šlėk-
tos viltys. Liubeckis Lietuvoje). 268—275.

Ž-ės V ks. Astronomiški vakarai. III. 275—278.

V. K. Račkauskas. Be šlovės. 279—283.

Delta. Jis nenumirė. 283.

V. Hugo. Notre Dame de Paris. 284—288.

Leonardo da Vinči. 288.

No. 13. II. 1911.

I. “Laisvosios Minties“ skaitytojus. 291—292.

Žemės Vaiks. Broliai Grakchai. 293—296.

A. Orlov. Bažnyčia ir Viešpatija. 296—301.

J. Šl. Viešpatavimas caro Aleksandro I. 301—304.

V. K. Račkauskas. Be šlovės. 304—308 (užbaiga).

Kl. Jurgelionis. Panemunėlio tarmės fonetika.

308—312.

Iš mūsų laikraščių. 312—313.

Šis bei tas (Katalykų bažnyčios vyriausybė.— Ku-
bikinė mylė). 313—314.

No. 14. III. 1911.

“*Tris Zvaigždutės*“. Horace Greeley. 316.

Rože-Ligotnis. Latvių literatura. 317—321.

V-as. Priešistoriškasai žmogus. 322—329.

J. Šl. Viešpatavimas caro Aleksandro I. 330—335.
(Valdžios spaudimas Lenkijoje. Tautiškumo idėja. Ca-
ro užmąnytos reformos. Jo budas. Mirtis.

K. Vairas. “Visus gyvenimas — baises liudėji-
mas.“ 335.

V. Hugo. Notre Dame de Paris. 335—338.

(T. b.).

